

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 35
47/2020
21. november 2020

Cena 0,60 €

Ludo Štúr

ZALOŽIL ĽUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

**PUBLICISTA ĽUDOVÍT ŠTEVKO:
ZOSTANE PRÁVO PRÁVOM?**
Strana 4.

**RUSKÝ TRIUMF V ARCACHU
PONÍŽIL ARMÉNSKEHO SPOJENCA**
Strana 5.

**KNIHA BEZ ĽUDÍ JE AKO
TREZOR BEZ CENNOSTÍ**
Strana 6.

**BIELA HORA – PRVÁ BITKA
TRIDSAŤROČNEJ VOJNY**
Strana 8.

**SLOVOŠOVSKÝ ROZPRÁVKAR
S NEROZPRÁVKOVÝM ŽIVOTOM**
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Bol to pre nás šok, keď sme sa dozvedeli, že štát navrhuje znížiť účelovú dotáciu na činnosti ustanovizne v roku 2021 o štyristotisíc eur. Uťahovanie matičných opaskov sme očakávali. Ministerstvo financií totiž vyzvalo všetky rezorty na šetrenie výdavkov na úrovni desiatich percent. A ministerstvo kultúry tak aj postupovalo. Kultúrnym organizáciám a spolkom, ktoré zastrešuje, znížilo plošne rozpočet o spomínaných desať percent. Chápe, treba šetriť.

Navrhaných 1 344 600 eur pre Maticu slovenskú však neznamená pokles o desať, ale až o dvadsaťtri percent. Pellegriniho vláda v rozpočte Slovenska na rok 2020 schválila na jeseň 2019 prvotne sumu 1 494 tisíc eur pre Maticu slovenskú. Avšak po mojom rokovaní s vtedajším ministrom financií L. Kamenickým Matica získala písomný prísľub, že v januári 2020 sa účelová dotácia dofinancuje. A tak sa aj stalo. Ministerstvo financií vyčlenilo pre ustanovizeň ďalších dvestopäťdesiat tisíc eur. Vtedajšia ministerka kultúry L. Laššáková Matici toto navýšenie bez problémov podpísala. Tým sa celková suma účelovej dotácie na rok 2020 navýšila na 1 744 tisíc eur. Výpadok 399 tisíc eur teda zďaleka nie je desať percent.

Matica slovenská okrem štátnej dotácie financuje svoju činnosť aj z vlastných príjmov. Je to z predaja kníh, periodík, prenájmov priestorov a dividend dcérskych spoločností. Jej rozpočet ročne osciluje okolo magických dvoch miliónov eur. Covid-19 si naozaj nevyberá a ekonomické plány nahodol aj ustanovizni. Výpadok nešťastných príjmov zatiaľ prekročil dvadsať percent. Matici teda klesá príjem na strane štátnej dotácie, ako aj na strane príjmov. Tento dvojitý zásah je pre ustanovizeň priam fatálny. Predstava ušetriť z celkových dvoch miliónov eur pol milióna je nepredstaviteľná. Musíme to však zvládnuť a zachovať dôležitú činnosť MS pre štát. Preto vedenie pripravuje krízový ekonomický scenár na rok 2021. Okrem plošného zníženia plátov, prepúšťania sa dotkne aj našich Slovenských národných novín. Zvýšia sa počet strán, ale z dôvodu šetrenia budú musieť prejsť na dvojtýždennú periodicitu. Veríme, že čitateľa nás v týchto časoch podpora a budú si naďalej objednávať SNN aj v roku 2021. Podrobnejšie informácie budeme publikovať v nasledujúcich vydaniach nášho a vášho týždenníka.

Maroš SMOLEC
šéfredaktor

ISSN 0862-8823
47
9 770862 882007

Svetové združenie Slovákov vyzýva vládu na podporu ustanovizne Slováci v zahraničí sa zasadujú za Maticu

Spracoval: Pavol JAVORSKÝ – Foto: Emil SEMANCO

Svetové združenie Slovákov v zahraničí, ktoré zastrešuje stoštrnásť krajských organizácií z dvadsiatich šiestich krajín sveta, vyjadrilo oficiálnu podporu Matici slovenskej v súvislosti s krokmi ministerstva kultúry. K stanovisku najväčšieho krajského združenia sa pripájajú ďalšie slovenské spolky zo zahraničia.

„Kultúra či starostlivosť o Slovákov žijúcich v zahraničí by s ohľadom na svoju dlhodobú podfinancovanosť i na programové vyhlásenie vlády SR nemali patriť k tým najviac postihnutým oblastiam. To úzko súvisí aj s financovaním Maticy slovenskej, ktoré by rovnako nemalo byť znížené nadproporcionálne, a predovšetkým tak, aby to viedlo k nevratnému poškodeniu ustanovizne, ktorá má nesporne – bez ohľadu na to, aké má kto z nás aktuálne politické názory – zásadné zásluhy o náš spoločný národ a jeho hodnoty,“ vyjadril sa predseda Svetového združenia Slovákov v zahraničí Vladimír Skalský, ktorý je zároveň členom Rady vlády Českej republiky pre národnostné menšiny. Poukázal pritom najmä na činnosť Krajského múzea MS, vďaka ktorému krajanovia udržiavajú kultúrne, osvetové a vedecké vzťahy so Slovenskom. „Záleží nám na tom, aby bola Matica slovenská podporovaná zo strany štátu tak, aby mohla dôstojne pôsobiť a naplňať i tieto svoje úlohy,“ dodal V. Skalský.

■ DVA MILIÓNY

V zahraničí žije jeden a pol milióna až dva milióny osôb slovenského pôvodu. Aj v zmysle Ústavy SR sú integrálnou súčasťou slovenského národa a ich kultúra a udržiavanie identity sú podporované Slovenskou republikou. V Ukrajine, Srbsku a Chorvátsku pôsobia zahraničné matice slovenské. Matica slovenská

Aj Slováci v Poľsku to nemali v minulosti ľahké. Vždy sa vedeli obrátiť na Maticu slovenskú, ktorá im načúvala.

má dôležité postavenie v krajskej problematike, preto ju Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí zaradil do aktuálnej prípravy novej koncepcie štátnej politiky voči krajanom. Krajské organizácie však vyjadrujú obavu, že po výraznom znížení štátnej dotácie pre MS už nebude môcť ustanovizeň pôsobiť v tejto oblasti pre akútny nedostatok finančných a personálnych zdrojov.

Slováci žijúci vo Švédsku a Francúzsku pripravili stanovisko, z ktorého vyberáme: „So znepokojením sledujeme, ako národná ustanovizeň Maticu slovenskú vtláča Slovenská republika a jej vláda do nemožnej situácie. Ak táto organizácia má prežiť a ak je táto situácia na takej úrovni, je to veľmi smutné! Je zaujímavé, že nie prvá vláda Slovenskej republiky útočí na národnú ustanovizeň Maticu slovenskú. My

v zahraničí sledujeme neustály boj Maticy o svoje prežitie. Je zrejme, že asi sú Slovákom bližšie národnostné menšiny než vlastná a najstaršia organizácia, za ktorú bojovali naši predkovia. Štát nepotrebuje v tomto prípade dokumentovať a chváliť sa medzinárodne starostlivosťou o menšiny na Slovensku, lebo Slováci rozhodne medzi menšiny nepatria. Bývalý minister kultúry dokázal za krátky čas pripraviť Maticu o budovu na Hostihore, tým aj o Národnú knižnicu, prvú budovu v strede mesta Martin, o zámok v Diviackoch a ďalšie objekty, nehovoriac o prepúšťaní desiatok vysokoškolských zamestnancov. Prvá budova Maticy je v dezolátnom stave. Vždy pod zámkom financií (alebo?). K menšinám sa takto správať vláda nemôže. Pravda!“ Vyhlásenie zahraničných Slovákov podpísali Dušan

Daučík, čestný predseda Švédsko-Slovenského spolku, a Edita Manáková, predsedníčka Spolku francúzsko-slovenského priateľstva.

■ PODPORA Z POĽSKA

Slováci žijú v početnej komunite aj v Poľsku. Aj ich mrzí, že štát siaha na štátnu dotáciu ustanovizne. „Spolok Slovákov v Poľsku vyjadruje podporu Matici slovenskej v súvislosti s návrhom na zníženie dotácie Ministerstva kultúry Slovenskej republiky o 23 percent, s ktorým táto národná inštitúcia nesúhlasí, keďže by znamenala značné oklieštenie jej činnosti. Obávame sa, že likvidácia činnosti Maticy slovenskej, ktorá jej pri takom rapidnom znížení finančných prostriedkov hrozí, nielenže eliminuje jeden z historických pilierov slovenskej svojbytnosti, ale zároveň spôsobí relativizáciu národných hodnôt, pričom národ, ktorý si neváža sám seba, je aj v zahraničí inými národmi vnímaný ako národ, ktorý nie je hodný úcty. Preto veríme, že aj v tejto ťažkej dobe Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky nájde primerané finančné prostriedky i morálnu podporu na fungovanie Maticy slovenskej,“ napísal v otvorenom liste Ľubomír Molitoris, generálny tajomník Spolku Slovákov v Poľsku, Agáta Jednzejčíková, šéfredaktorka krajského časopisu Život, a Milica Majeriková-Molitorisová, šéfredaktorka vedeckej ročenky Almanach Slováci v Poľsku.

3 OTÁZKY PRE:

Maroša SMOLCA, súčasného správcu Maticy slovenskej, šéfredaktora SNN

Namiesto konsolidácie reštrikcia

• V roku 2021 hrozí, že štát zníži Matici dotáciu o neuveriteľných štyristotisíc eur. Okrem toho aj na ustanovizeň negatívne vplyva pandémie. Aké prijmete konsolidačné opatrenia?

Toto nie je konsolidácia výdavkov, ale reštrikcia. Celkovo výpadok príjmov na rok 2021 predpokladáme vyše dvadsaťpercentný. Je to viac-menej fatálne. Zachovať plnohodnotnú činnosť, funkčnosť všetkých útvarov a zamestnanosť bude nefahnou úlohou. Vedeniu som predložil krízový plán, ktorý predpokladá plošné znížovanie pracovných úväzkov všetkých zamestnancov, obmedzenie aj vydavateľských činností a, žiaľ, i prepúšťanie. Vedenie akurát tento návrh posudzuje a modeluje. Verím,

že to bude len dočasný krízový scenár a počas roka 2021 sa nám podarí s predstaviteľmi štátu vyrokovať dofinancovanie našej činnosti.

• Je teda zníženie dotácie pre ustanovizeň definitívne?

V návrhu štátneho rozpočtu na rok 2021 konkrétna suma uvedená nie je. Naša podpora je v balíku dotačnej schémy ministerstva kultúry pre viaceré inštitúcie. Preto som žiadal ministerstvo kultúry, aby nám oznámilo, akú sumu pre nás v tomto balíku vyčlenilo. Na rokovaní dočasnej pracovnej skupiny nás informovali, že len 1,344 milióna eura. Bol to pre mňa šok. Vysvetľoval som, že desať percent nemôžu odpočítať zo základnej sumy 1,494 milióna,

ale z konečnej zmluvne uzatvorenej zmluvy dotácie na rok 2020, a to z 1,744 milióna.

• Ako zareagovali?

Predstavitelia ministerstva v pracovnej skupine naše argumenty prijali. Odporučili, aby sme napísali list vedeniu štátu. List sme poslali premiérovi I. Matovičovi, ministrom financií E. Hegerovi, ako aj ministerke kultúry N. Milanovej. Úrad vlády zareagoval a vyžiadala si operatívne stanoviská oboch ministerstiev. Stále žijeme nádej, že napokon to zníženie bude možno len desať percent ako u ostatných spolkov. To by sme vedeli prežiť bez ťažkých rán.

Zhovárať sa Matej MINDÁR
Foto: SNN

V SNN 48/2020
SI PREČITATE

■ Meno Juraja SOVIARA je neoddeliteľne spojené s výbojmi hudobnej skupiny Elán
■ Igor KUDZĚJ je pánom v Parku tmavej oblohy Poloniny, svoj život zasvätil astronómii
■ Prešovské jatky grófa Caraffu – krutý rekatolizačný habsburgovský meč a krvavý rok 1687

Po netradičnej noci galérií a múzeí ďalšia novinka pre milovníkov kultúry

Na divadelné predstavenie aj v župane

Ivan BROŽÍK – Foto: archív SNN

Divadelné predstavenie či hudobný koncert možno už niekoľko dní navštíviť aj z pohodlia domova. A tak – v bežnom (normálnom) období aj dlhodobo vypredané činoherné predstavenia, populárne operné i baletné diela, muzikály a koncerty klasickej hudby si bez cestovania a za cenu jednej vstupenky pozrie celá rodina. Umožní to nový projekt rezortu kultúry Online Živé umenie.

Projekt propaguje živé umenie v online priestore. V čase pandémie Covidu-19 umožní všetkým užiť si divadelné predstavenia či koncerty bez obmedzení. Medzi zapojenými inštitúciami sú v prvej fáze divadelné, hudobné a tanečné scény zriadené Ministerstvom kultúry SR – Slovenské národné divadlo, Štátne divadlo Košice, Divadlo Nová scéna, Štátny komorný orchester Žilina a Štátna opera Banská Bystrica.

■ PRIBUDNÚ ĎALŠIE

Časom pribudnú ďalšie, keďže ministerstvo chce projekt prístupný inštitúciám z rezortu, ale aj mimo neho. Online Živé umenie tak spája na jednej internetovej adrese – [https://](https://navstevnik.online/)

navstevnik.online/ predstavenia viacerých scén.

„Náš projekt Online Živé umenie do istej miery otvorí brány divadiel a koncertných sál. Som presvedčená o tom, že ním potešíme nielen divákov, ale aj hercov, spevákov, tanečníkov či hudobníkov a ďalších, ktorým publikum už veľmi chýba,“ uviedla ministerka kultúry Natália Milanová. Ministerka je presvedčená, že „čím viac sme teraz vzdialenejší, o to skôr sa budeme môcť vrátiť do divadiel a koncertných sál“.

Online Živé umenie otvorila nedávno inscenácia Polnočná omša, vysielaná naživo (stream) zo Štúdia SND v Bratislave. V spracovaní drámy Petra Karvaša o postojoch ľudí k uda-

lostiam konca druhej svetovej vojny mohlo „online publikum“ zhladať medzi inými Emila Horvátha, Annu Javorkovú, Milana Ondriku, Dana Heribana, Petru Vajdovú, Richarda Stankeho a ďalších.

■ VIRTUÁLNA SÁLA

Réžiu mal Lukáš Brutovský. Zaujímavosťou si vstupenky kúpili cez portál navstevnik.online. Ponáhľať sa nemuseli, kapacita virtuálnej divadelnej sály je totiž, na rozdiel od klasickej, neobmedzená. Vstupenky sú vždy k dispozícii aj pár minút pred začiatkom predstavenia.

Predstavenia zaradené do programu Online Živé umenie si každý nájde na portáli navstevnik.online.

Ateliéry výtvarných umelcov sú plné obrazov, ale život obrazov je vo výstavných sálach...

Z podujatí si vyberie, kúpi a následne pozrie divadelný titul či koncert. Divácky komfort zaručí medzi iným aj možnosť vysielanie na chvíľu zastaviť.

■ ŽIVÉ UMENIE

Projekt Online Živé umenie sa spúšťa vďaka dohode Ministerstva kultúry SR s Úradom verejného zdravotníctva SR. Na jej základe môžu aj počas zatvorenia divadelné, tanečné, hudobné a ďalšie profesionálne telesá skú-

šať a vysielat online svoju produkciu. Z vyjadrenia ministerky kultúry možno usudzovať, že celý „on-line“ projekt je otvorený aj pre súbory, ktoré nie sú v pôsobnosti MK SR. Zdá sa, že je to pre ne schodnejšia cesta ako takzvané komunitné testovanie, navyše je určite bezpečnejšia tak pre umelcov, ako aj pre divákov. Napokon, ak sledujete takéto internetové prenosy, netreba vám ani rúško. Pre mnohé umelecké súbory vzniká šanca, ako predísť ich zániku.

Strategický plán rozvoja poľnohospodárstva vzniká nie za zeleným stolom

O postupe agrozozortu sa radia s odborníkmi

Štefan ZLATOŠ – Foto: Emil SEMANCO

Zástupcovia Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR zorganizovali verejnú konzultáciu k príprave Strategického plánu 2023 – 2027 s kľúčovými aktérmi v pôdohospodárstve. Pre protipandemické opatrenia sa toto stretnutie uskutočnilo vo virtuálnom priestore.

Takmer štyridsať účastníkov z rezortu pôdohospodárstva, životného prostredia, Štátnej ochrany prírody, Slovenskej poľnohospodárskej a potravinárskej komory, Vidieckej platformy, Potravinárskej komory Slovenska, Agrárnej komory, Združenia mladých farmárov, Národného lesníckeho centra, Združenia vlastníkov neštátnych lesov a iných združení, organizácií, zväzov a komôr diskutovalo o Spoločnej poľnohospodárskej politike (SPP).

Minister Ján Mičovský informoval o aktuálnom stave prípravy legislatívy k prechodným opatreniam na roky 2021 – 2022 a tiež novej SPP, ktorá by

Slovenská pôda už roky čaká na racionálne prístupy, ktoré jej vrátia zmysluplné využívanie a niekdajšie parametre s potravinovou sebestačnosťou.

mala platiť od prvého januára 2023. V oboch prípadoch stále prebiehajú na bruselskej pôde dialógy, ktoré neumožňujú finálne nastavenie jednotlivých opatrení. Slovenská republika tak stále nemá právnu istotu pri konkrétnom nastavovaní opatrení a intervencií.

■ OTÁZKY A ODPOVEDE

Účastníci verejnej konzultácie mali po odznení jednotlivých častí prezentácie aj v rámci diskusie mnohé otázky, na ktoré zástupcovia ministerstva odpovedali. „Zaujímalo ich napríklad, či budú mať možnosť pripomienkovať návrhy jednotlivých intervencií. Samozrejme áno, návrhy intervencií im budú zaslané na pripomienkovanie po ich finalizácii, pretože našou filozofiou je pripraviť také opatrenia, ktoré budú čo najlepšie reflektovať potreby poľnohospodárov, lesníkov, ale i našej krajiny,“ vyjadril sa druhý štátny tajomník Andrej Gajdoš.

Odborná on-line diskusia je jedna vec, druhá je čo a ako v nasledujúcich krokoch. A zaznelo to aj

v príspevkoch diskutujúcich. Trebárs, akým spôsobom budú tvorené menšie odborné pracovné skupiny? „Tie budú vytvorené hneď, keď bude jasná finálna podoba Intervenčnej stratégie a jednotlivé intervencie sa potom rozpracujú v týchto menších odborných skupinách.“

■ ZELENÁ ARCHITEKTÚRA

Pri téme Zelenej architektúry zazneli otázky, či budú aktuálne všetky prezentované envirošchémy a ekoschémy. „Účastníkom sme vysvetlili, že nateraz bol odprezentovaný iba návrh týchto schém, z ktorých odborníci vyberú po diskusii najvhodnejšie podmieny pre SR,“ informoval generálny riaditeľ Peter Bognár.

Poľnohospodárstvo ako sociálna skupina je dlhodobo názorovo, výkonovo, produkčne rozštiepené. Opísaným stretnutím sa však každopádne konečne začal proces pravidelných technických diskusií tak, aby boli zohľadnené pripomienky a požiadavky všetkých aktérov v pôdohospodárskom rezorte.

VŠIMLI SME SI

V našich končinách v novembri maky nekvitli, teda nebolo zvykom, aby sme si takto pripomínali bojovníkov prvej svetovej vojny a Remember day – ako by sa teraz možno vravelo v Krvavých Šenkoch, ak by nedopadli ako po bombardovaní... Dokonca ešte na sté výročie od skončenia Veľkej vojny ani jeden z našich predstaviteľov nemal na svojom odevu pripnutý červený mak. Až teraz po vzore Západu naši politickí a novinárski opičiaci pripli si na fazónky sák zborovo tieto symbolické kvety, akoby všetci boli pri Zborove (ak by čo len tušili, prečo ho spomínam)...

Maky na vojenskom cintoríne

Vlčie maky v novembri

Mám dokonca podozrenie, že jeden z nich, čo nedávno v boji proti vírusom pobehoval popred kamery a mikrofóny v maskáčoch a hovoril o náložiac, by si v rámci skrblenia na občanoch štýlovo obliekol aj škótsky kilt. Ten by mu, verabože, viacej sedel...

Ale teraz už vážne. Obdivoval som túto zaužívanú formu prejavu úcty a vďaky, ktorou sa pri výročných a ešte viac pri jubilejných príležitostiach prejavovala spolupatričnosť obetiam spomínanej svetovej kataklizmy počas Dňa vojnových veteránov. Prvý raz sa tak stalo už v roku 1920, keď tento symbol „vykvitol“ z básne Na flámskych poliach od kanadského lekára Johna McCrea, ktorý v tej vojne slúžil ako vojenský chirurg...

Väčšmi než tie neraz neúprimné a okázalé gestá (aj na vojenskom cintoríne v Kopčanoch) vážim si iniciatívu Humenčanov – Vihorlatskej knižnice, Klubu vojenskej histórie Beskydy, susedskej Krajczáros alapítvány a najmä členov Podvihorlatskej palety, ktorí 11. 11. zorganizovali a otvorili výstavu fotografií Kvety krvi, na ktorej vystavujú „maky“ jedenásti domáci i zahraniční fotografi s vynikajúcou optikou, skvelým okom a ušľachtilým zámerom.

Emil SEMANCO
Foto: Dr. Gyula CSIÁK

Pralesy Rožok, Sužica, Havešová aj Vihorlat sú svetové dedičstvo UNESCO

Návštevnícke rekordy vo Vlčích horách

Štyri lokality bukových praesov zo Slovenska boli v roku 2007 zapísané do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO. Tri z nich sú súčasťou Národného parku Poloniny, štvrtá patrí do krajinej oblasti Vihorlat.

Prales Sužica s rozlohou šesťsto-päťdesiat hektárov, ktorý sa nachádza v Bukovských vrchoch, je najväčší na Slovensku. Väčšina turistov aj návštevníkov Polonín ho pozná vďaka kóte Kremenc, 1 207 metrov nad morom, ktorá tu umiestneným symbolickým trojmetrovým a trojbokým žulovým monolitom vytvára trojmedzie na slovensko-poľsko-ukrajinskej hranici. Už názov Bukovské vrchy (Vlčie hory) prezrádza, že v praesných spoločenstvách tu dominujú dvestodvadsať až päťdesiat metrov vysoká jedľa bielokôra.

Prales Havešová s výmerou vyše stosedemdesiat hektárov je známy úrodnou lesnou pôdou, vďaka ktorej tam rastúce buky dosahujú rekordné parametre. Sú mimoriadne hrubé a výškou kmeňov až päťdesiatosem metrov tvoria celosvetovo najvyššie jedince. Keďže v praese nie je značkovaná nijaká turistická trasa a navštíviť ho možno iba starým lesníckym neupraveným chodníkom, je nevyhnutné využiť pritom služby sprievodcu Národného parku Poloniny. Stažená prístupnosť pralesa Rožok na svahoch rovnomenného kopca prispela k tomu, že sa tu zachovali všetky vývojové fázy pralesa. Bukový praes má výmeru

šesťdesiatosem hektárov. V dolnej časti sa stromy dozrievajú sto tridsiatich až sto osemdesiatich rokov, v hornej až dvestodvadsať rokov.

ČO INÍ NEPIŠU

V Národnom parku Poloniny – Bukovských vrchoch alebo v pomenovaní predkov vo Vlčích horách popri výskyt praesných spoločenstiev možno už pár rokov stretnúť aj týchto majestátnych zvieracích obyvateľov.

Najviac navštevovanou lokalitou je Vihorlatský praes, ktorý sa tiahne pozdĺž hrebeňa Vihorlatských vrchov. Tunajšie buky sú staré až dvestoštyridsať rokov. Nad nimi tróni sopečný Vihorlat s nadmorskou výškou 1 076

metrov. Najviac turistov navštevuje jazero Morské oko, do ktorého sa vlieva šesť horských potôčikov. Hoci aj ono leží v piatom stupni ochrany, na jeho brehoch stojí kaštielik, ktorý tu v minulom storočí nechala postaviť grófká Vandernátová, a využívajú ho Štátne lesy. V poslednom období tu zaznamenali existenciu bobra a jeho prítomnosť vidno na zhryzoch viacerých stromov v blízkosti vody.

Tohtoročný koronavírus pomohol turistickému ruchu v tejto oblasti, vďaka čomu okolie Morského oka pod Vihorlatom a Sninským kameňom navštívilo štyridsaťštyritisíc ľudí, čo je oproti dvadsiatim ôsmim tisícom z minulého roka mimoriadny nárast. Prepojenosť lokality turistickými značkami napomáha cestovný ruch, škoda len, že dosiaľ tam chýbajú toalety.

V minulosti sa pralessy označovali ako „Vlčie hory“. Tie na severovýchode Slovenska sú staré viac ako päťsto rokov a sú zapísané do Zoznamu svetového prírodného dedičstva UNESCO. Z celkovej výmery lesov na Slovensku tvoria pralessy iba pol percenta. Vďaka nim sa však darí uchovávať pôvodnú faunu a flóru pre budúce generácie.

Marián ŠIMKULIČ
Foto: Emil SEMANCO

Kam sa uberá Slovensko?

Rastislav ZACHER

Túto otázku si kladiem dlhšie. Nástojčivo sa vynára najmä v čase pandémie Covidu-19. Premýšľam, koľko ľudí prišlo na celoplošné testovanie dobrovoľne a koľko preto, že muselo? Narážam na nebezpečný precedens do budúcnosti. Ide o rešpektovanie základných ľudských práv a slobôd občanov štátu. Veď ak je niečo dobrovoľné, nemôže byť sankcionované. Takto sa vyjadřila aj prezidentka SR, potom svoj postoj zmenila a ako veliteľka ozbrojených síl SR celoplošné testovanie s nasadením armády nezastavila. Každý vedel, že bez „modrej potvrdenky“ niet cesty „na slobodu“ a aké konkrétne sankcie bez tohto potvrdenia (+ alebo -) by hrozili.

Myšlienka testovania nie je zlá, (najnovšie aj tzv. komunitného) no za iných podmienok. Ak by bolo úplne dobrovoľné, ak

by sa testovalo PCR kvalitnými testami, nie antigénovými, ktoré podľa odborníkov a aj premiéra SR nepreukázali všetkých „s náložou“ vírusov, a ak by boli vylúčené riziká nakazenia na minimum pri samotnom testovaní, veď spočiatku pri státi v dlhých radoch bez predpísaných rozstupov to vôbec nebolo vylúčené! Avšak koľkí ďalší občania takto uvažujú? Rozumiem argumentu, že nie každý si môže zaobstarať PCR test. No je to jediné, čo nás trápí? Sme so všetkým spokojní? Stačí, ak máme certifikát, sme negatívni, a tým získame „slobodu“. Nepriďeme o príjem, prácu? Boli aj takí, ktorí sa trápili, boli sklamaní, znechutení. Cítili sa ponížení, že sa museli podvoliť niečomu, s čím neboli stotožnení. Pri naliehavých otázkach o smerovaní nášho štátu nemalo byť viac v popredí aj

školsťvo a budúca vzdelanostná úroveň spoločnosti? Veď vyše päťdesiat tisíc detí sa k dištančnému vzdelávaniu vôbec nedostalo. Nie je hanba priznať, že sú z chudobného prostredia a na počítač ich rodičia ani nepomyslia. Nieto

KOMENTÁR

ešte na svetlé vzory a príklady výnimočných osobností z histórie.

Nemáme takých, akými boli Ľudovít Štúr alebo Milan Rastislav Štefánik. Máme iba dve cesty, ktorými sa môže Slovensko vydať. Buď zohňeme chrbát, podvolíme sa vôli politiká, ktorý nepočúva argumenty a odporúčania odborníkov a autorít. Ako autokrat hlava-nehlava ide za svojou predstavou vyniknúť za každú cenu, byť v centre pozornosti – na titulákoch médií. Slováci už veľakrát v deji-

nách zohli chrbát, žili v ponížení, celé obdobia v područí niekoho. Toto chceme? Chceme po tridsiatich rokoch slobody opäť totalitu? Prečo sa mladá generácia nepoučí od tej staršej, ktorá totalitu zažila? Pýtam sa, prečo nevyužijeme potenciál, chuť niečo urobiť? Sme pripravení zobrať zodpovednosť za osud našej vlasti do vlastných rúk, či sa radšej vždy niekomu a niečomu ponížujúco podvolíme?

Ak by naši veľikáni cúvli pred každou prekážkou, zakaždým zohli chrbát a zvolili by si tú ľahšiu cestu, kde by bolo Slovensko dnes? Existovalo by vôbec? Našiel by sa niekto, ako bol Štefánik, ktorý obetoval celý život rodnej vlasti a ktorého životným krédom bolo: Pravde veriť, pravdu žiť a pravdu brániť. Žiaľ, myslím si, že by sa dnes nenašiel nikto. Smutné... Práve v tomto čase vidím ako riaditeľ matičného pracoviska na východe republiky nepopierateľnú opodstatnenosť najstaršej kultúrnej ustanovizne – Matice slovenskej. Ministerka kultúry SR ju síce považuje za staromódnu a chce ju znížením štátnej účelovej dotácie postupne zlikvidovať. Matica slovenská mala a aj má svoje chyby, z ktorých sa však

poučila a mení sa tak na modernú inštitúciu 21. storočia. Domnievam sa, že práve Matica slovenská by mala práve teraz zohrať významnú úlohu. Mala by tu byť najmä na to, aby nielen upozorňovala na mnohé problémy, trebárs už v spomínanej oblasti školstva a vzdelávania, ale najmä preto, aby postupne dokázala vychovať také elity národa a osobnosti, ktoré som už tiež spomenul.

Čo dodať na záver? Po „povinne dobrovoľnom“ testovaní, kde o Slovensku budú písať zahraničné médiá, keď sa budeme „vytešovať“ z nášho nezvyčajného – aj keď protirečivého – prvenstva, možno príde a možno nie vytriezenie. Ďalšie predlžovanie núdzového stavu, ďalší lockdown. Nemuselo by však k nemu dôjsť, ak by niekto počúval nielen seba, ale aj ostatných, najmä vedcov, medicínske kapacity, epidemiológov. Ak by ho naozaj viedli čisté, úprimné úmysly a nič iné len starosť o ľudí, o národ. Kiežby som sa mylil. Azda nezaškodí pripomenúť stále aktuálny citát bývalého amerického prezidenta T. Jeffersona: „Pokiaľ sa vláda obáva občanov, máme slobodu. Pokiaľ sa občania obávajú vlády, máme tyranu.“

Štát ovládla nenormálnosť

Ivan BROŽÍK

Túto úvahu možno začať z viacerých uhlov pohľadu. Môžeme napríklad hľadať odpovede na otázku, prečo v núdzovom a navyše predlžovanom, teda opakovaně vyhlasovanom núdzovom stave parlament nepracuje bez prestávky, ale podľa plánu schôdzi, ktorý vznikol možno ešte pred rokom. Pritom je tu v našej legislatíve jedna taká zaujímavá vetička: „Národná rada Slovenskej republiky zasadá nepretržite.“ Rozumej, nemá tri týždne prestávky, prijíma zákony a ich zmeny a nepreneháva „niekomu“ iniciatívu riadiť Slovensko pomocou dekrétov, vyhlášok, nariadení, výnosov či uznesení.

Môžeme tiež hľadať odpovede na otázku, kto zastáva vládu a jej inštitúcie v prijímaní neštandardných, podľa nej však právne záväzných aktov? Samotné predlženie núdzového stavu iba uznesením vlády je podľa ústavných právnikov protiústavné. Jednoducho to ústava

nepripúšťa, nespomína to ako možnosť a vláda smie konať iba v intenciách toho, čo ústava definuje, pomenúva. A dovoľ. Napokon, nepriamo ho potvrdzuje aj ministerka spravodlivosti Kolíková (napodiv je súčasťou vládnej koalície), ktorá doslova volá po zmene ústavy,

POZNÁMKA

aby aj núdzový stav nabral rámcu ústavnosti. Lenže, ako sa ukazuje, predseda vlády argumenty právnikov ignoruje, na odbornú diskusiu nemá čas. Spolieha sa na argumenty silou. Pomerne desivým príkladom toho konštatovania je ponuka ministra obrany, že na rozohnanie ohlasovaných protestov môže štátnej polícii „prepožičať“ vojenskú políciu. Keby sa zoznámil s dikciou zákona o podmienkach použitia vojenskej polície, zistil by, že to jednoducho možné nie je, a ak by tak urobil, dopustil by sa minimálne poru-

šenia právomocí verejného činiteľa. Minimálne – to slovo treba zdôrazniť.

Takže sme tam, kde sme boli na začiatku tejto poznámky. Kam sa podel slovenský parlament? Čo v situácii núdzového stavu robí Národná rada Slovenskej republiky na zvládanie nielen pandémie, ale najmä nezákonnosti zo strany vlády? Národná rada SR má predsa vládu kontrolovať, nie byť submisívne ticho a nechať svojvôli a legislatívnemu chaosu voľný priebeh.

Za normálnych okolností v nenormálnom stave by mal medzi úradom vlády a parlamentom behať kuriér, mal by poslancom doručovať vládne návrhy zákonov alebo ich novely a poslanci by mali od rána do večera nad nimi sedieť, upravovať ich a prípadne schvaľovať – hoci aj v zrýchlenom legislatívnom konaní. Takto sledujeme akési dva paralelné svety. Parlament sa zaoberá témami, ktoré akoby bolo možné zasa-

diť do ktoréhokolvek roku, akoby nijako nesúviseli s pandemiou, s núdzovými opatreniami, a vláda si na druhej strane uzurpovala aj zákonodarnú moc, aj keď zákony taktne nazýva uzneseniami. Lebo ak zároveň podmieňuje dodržiavanie vlastných uznesení zákonnými postihmi, potom sú to zákony. Lebo iba nezákonnosť možno trestať zákonom. Ale ak sú to zákony, potom vláda rozhoduje v rozpore s Ústavou Slovenskej republiky.

Nuž a potom je tu množstvo ďalších otázok. Prečo napríklad musia občania dodržiavať právne normy prijaté v rozpore so zákonom? Nemá náhodou právnik Harabin pravdu v tom, že nedodržiavanie nezákonne prijatej normy nemožno zákonne postihovať? Až sa raz táto desivá situácia v súvislosti s pandemiou skončí, budú mať súdy plné ruky práce. Pretože nezákonnosť musia posúdiť súdy. A najmä – už zo zákona, a takpovediac aj z popisu práce by mala byť automaticky napádaná a zastavovaná orgánmi činnými v trestnom konaní. Zrejme dozrel aj čas na to, aby sa ozvala najvyššia autorita – autorita Ústavného súdu Slovenskej republiky. Stačilo by niečo v tomto znení: „Áno, vážená vláda, úmysel chápeme a nekritizujeme, ale napádame nezákonný spôsob jeho realizácie.“ A potom by sa nebolo treba už nič pýtať.

SPOZA OPONY

Bolo to dávno – v novembri 2013. S Petrom Valom sme si namiesto tradičného trhu na Miletičovej za miesto stretnutia určili Pálfyho palác. Na veľkej výstave maliara, jedného z chýrnych Galandovcov, ktorí nás naučili, ako sa pozerať a ako vidieť Slovensko. Výstava Milana Lалуha. Na vernisáži nebol, deň pred svojimi novembrovými narodeninami zomrel...

Jeho o dva roky mladší brat profesor Ivan Laluha sa tento rok v novembri dožíva osemdesiatich ôsmich rokov vo vynikajúcom duševnom zdraví, na rozdiel od fyzického. Prenikavo ostroumy, stále má naporúdzí vtíp. Spomína na brata, rozhodného matičiara. Jedna zo spomienok sa viaže na chvíľu, keď ateliér brata Milana slúžil ako krycia adresa na stretnutie s Alexandrom Dubčekom, išlo o umenie, ako uniknúť neželanej pozornosti pred rokom 1989 stále sledovaného Dubčeka.

November je aj mesiacom spomienok – siedmeho novembra 1992 smrť ukončila tragickú septembrovú haváriu Alexandra Dubčeka. Profesor Laluha je jedným zo svedkov tých čias. Stále, aj teraz

odpovedá na domáce i zahraničné dohady o tejto dodnes dôsledne nikdy nevyšetrennej autohavárii. Dubček by zrejme bol populárnym kandidátom na úrad prezidenta štátu, ktorý v januári v roku 1993 vznikol.

Prečo v novembri o Lalahovi

Dušan D. KERNÝ

Pozoruhodný na prof. Ivanovi Lalahovi je nepretržitý, vytrvalý záujem. Ako historik, vedec sa stále venuje politickému odkazu Alexandra Dubčeka. Pred niekoľkými rokmi sa podieľal na významnej tisícstranovej publikácii Pohľady na slovenskú politiku po roku 1989. Ide o roky prevratných zmien. Dielo vzniklo vďaka neúnavnému vedeckému manažmentu Miroslava Pekníka na pôde SAV. Lalahov text je od tohto roku prístupný na prestížnom webe.

Je neúnavný a aj teraz pracuje na texte do publikácie k Dubčekovej storočnici. Tá bude v novembri 2021!

Laluha je zaujímavý. Ako tento pôvodne študent odeskej námornej, ale potom predsa len

V onej Lalahovej stati, vyslovenej v hviezdnej slovenskej spoločnosti, sme aj na práhu formovania moderného myslenia o národe a suverinite. Takéto uvažovanie doteraz nestratilo ani na aktuálnosti, ani

Pozoruhodné je, za čo dostal docent PhDr. Ivan Laluha titul profesora Ekonomickej univerzity. Inauguračná práca má názov Kvalita života – fenomén 21. storočia. Ide v nej, ak to mám zjednodušene povedať, o udržateľnosť života. Ide o kvalitu života, tá by mala byť aj kritériom úspešnosti činnosti vlád a spoločenského systému ako takeho. Ide o presadenie humanistických kritérií. Kvalita života v podmienkach integračných procesov je kľúčová, tým by sa mali merať vlády a systémy.

Ivan Laluha ako prvý predseda Zahraničného výboru NR SR prejavil mimoriadnu zdatnosť parlamentára: v decembri 1992, len týždeň pred vznikom medzinárodne politicky a mediálne masívne spochybňovaného štátu, dosiahol na mimoriadnej schôdzi vyhlásenie o prevzatí záväzkov medzinárodných zmlúv, ako aj vyhlásenie k parlamentom a národom sveta. Zabránil pokusom o izoláciu. V Štrasburgu dosiahol zaradenie pre nás nevyhnutného prijatia Slovenska do Rady Európy. To, ako sa to zbehlo, tvorí jeden z veľmi dramatických príbehov odstraňovania polien, ktoré vtedy vznikajúcemu Slovensku hádzali pod nohy.

SEBAOBRAHA

Takmer každého na Slovensku zaujímalo, čo malo nastať po štrnástom novembri. Bude pokračovať nariadená domáca „samoväzba“ alebo s akou „jóbokou“ zas vyrukuje predseda vlády, lebo ten si osobuje hovoriť do všetkého a všetko, čo vyhlási aj vynucovať...

Vyslovený chaos

Pilotné druhé a vo viacerých okresoch aj tretie kolo testovania je za nami. Čoskoro – opäť v niektorých lokalitách – nás čaká už štvrté kolo. Začína sa to podobáť na etapové preteky. Momentálne máme oddychové dni. Alebo, presnejšie, mali sme. Tak sme sa teda dozvedeli hneď dve veci. Zákaz denného vychádzania sa zmenil na zákaz nočného vychádzania a bude testovanie na hraniciach. Ešte v ten istý deň sme sa však dozvedeli aj to, že od pätnásteho novembra nebude zákaz nočného vychádzania a testovanie na hraniciach tiež nebude. Za to však predseda vlády rokoval s majiteľmi reštaurácií, fitnesscentier atď. atď., aby sa s nimi dohodol, ako neotvorí ich prevádzky. A ak sa rozhodnú „držať sa slamky“ (v nose), musia sami zorganizovať komunitné testovanie. Aspoň tak sa javí publikovaný výsledok jeho „bôrikovej“ iniciatívy. Presne v zmysle nedávnej celonárodnej skúsenosti – dobrovoľnej povinnosti!

Skúsme však plniť obsah rubriky Sebaobrana čímsi menej chaotickým a zneisťujúcim. Zhrnúť poznatky svetových médií, výroky renomovaných vedcov, výsledky výskumov významných univerzít máme dosť veľkú šancu „to“ zvládnuť pri dodržaní nasledujúcich rád. Ak nemusíme, nechodíme do priestorov, v ktorých sa zdržuje väčší počet ľudí. Alebo voľme také časy a denný predajný čas, keď je predpoklad, že koncentrácia ľudí tam bude čo najmenšia. Nosenie rúška na tvári či inej adekvátnej náhrady na prekrytie dýchacích ciest je nariadené. Môžeme diskutovať či zákonným, alebo nezákonným spôsobom. Ale keďže je to momentálne takmer celosvetový trend, oplatí sa ešte istý čas vydržať aj s touto neprijemnosťou na tvári. Nuž a ďalšou radou je maximálna pozornosť hygieny rúk a stravovania. Osobám s oslabeným imunitným systémom z najrôznejších príčin sa mimoriadne odporúča dobrovoľná karanténa. Alebo aspoň minimalizovanie verejných kontaktov, ak to okolnosti – ako trebárs zamestnanie, umožnia. A potom je tu to najprirôzenejšie, najjednoduchšie a najosvedčenejšie. Volá sa to samoimunizácia. Zo všetkých strán sa na nás sypú overené tvrdenia o ochrannej funkcii vitamínov D a C. Ideálne v prírodnom stave, neuškodí ani forma výživových doplnkov. Ak sa dá – tak na slnko, ak sa nedá – tak ryby, zázvor, kvasená kapusta, jablká, cesnak, zemiaky. Napokon, ide o klasické zložky stravy našich predkov v zimnom období. Treba si dať pozor na výber vhodného oblečenia, teploty začínajú klesať na nulu. Prechladnúť či dostať chrípku v tomto období nie je nič nezvyčajné, ale načo si komplikovať život, keď naše zdravotníctvo je v takej situácii, v akej je? Prechádzky a pohyb na čerstvom vzduchu od 15. novembra nám nikto nezakazuje. Doprajme si ich častejšie, ako to máme vo zvyku. A keď už večer nikam nemôžeme, pretože všetko je zavreté, tak aspoň prejsť sa predsa dá. Treba si zároveň zachovať zdravý rozum, pretože okolnosti doby okolo nás šíria čoraz viac nerozumu.

Ján ČERNÝ

Terajšia legislatíva Európskej únie komplikuje držbu historických zbraní Bez kordu a muškety by nebol mušketer

Zhovárал sa Matej MINDÁR – Foto: Marián ŠIMKULIČ

Aktuálne znenie Smernice Európskeho parlamentu a Rady EÚ o strelných zbraniach a strelive, ktorú Slovenská republika ako členský štát EÚ má za povinnosť implementovať do nášho právneho systému, komplikuje činnosť klubov vojenskej histórie. Viete si predstaviť mušketera bez kordu a muškety? Viac o tejto téme prezradil predseda Združenia klubov vojenskej histórie Slovenska Tibor DEVÁT.

• Na Slovensku pôsobi niekoľko klubov vojenskej histórie. Ich hlavnou úlohou je približovať súčasnej generácii autentickú rekonštrukciu významných vojenských operácií na našom území. Kedy sa začali u nás výraznejšie prejavovať?

Prvý oficiálny klub vojenskej histórie (KVH) bol založený už v roku 1990 po prijatí zákona o združovaní občanov a na MV SR doteraz zaregistrovali osemdesiat občianskych združení, ktoré majú v názve slovné spojenie „vojenskej histórie“. V deväťdesiatych rokoch najprv vznikali voľné zoskupenia priaznivcov vojenskej histórie a techniky, ktoré sa po určitom čase transformovali na občianske združenia. V roku 2003 na to reagoval aj prvý slovenský zákon o strelných zbraniach a strelive, ktorý reflektoval aj na rozmach používania expanzných zbraní. Tento zákon pre potreby KVH dobre slúžil až do roka 2015, keď vznikla povinnosť ohlásiť políciu vlastníctvo dovedy voľno predajnej zbrane kategórie D. Je pravda, že expanzné zbrane na cvičné strelivo sa v tom období mohli voľne predávať osobám od osemnástich rokov, pričom predajca bol povinný zaregistrovať iba tú prvú osobu, ktorej zbraň predal. Ďalší reťazec predajov takýchto zbraní už nebolo možné skontrolovať. Ak by išlo iba o novovyrobené expanzné zbrane, ktoré pre použitý materiál neboli vhodné na úpravu pre strelbu ostrým strelivom, neboli by v tom nijaký problém. Ale podľa vtedy platných predpisov mohli puškári oficiálne vyrábať expanzné zbrane z pôvodne vojenských zbraní, a to často len veľmi jednoduchou úpravou hlavne. Tieto zbrane sa zneužívali na výrobu zbraní, z ktorých sa mohli strieľať klasické náboje s projektilom. Vzhľadom na ich dostupnosť a vzhľadom na to, že následné predaje sa už nevedovali, takéto reaktivované zbrane sa používali pri páchaní rôznej násilnej trestnej činnosti na Slovensku i v zahraničí.

• Ste predseda Združenia klubov vojenskej histórie Slovenska. Čo podnietilo jeho založenie?

Slovenská republika ako členský štát Európskej únie mala a má za povinnosť implementovať smernicu Európskeho parlamentu a Rady EÚ o strelných zbraniach a strelive do nášho právneho systému. Toto sa

považovať za nesmrtiace, nevhodné na reálne použitie, nevhodné na obranu ani útok. Preto by logicky mali byť podmienky a postup na získanie ZP na expanzné zbrane diametrálne odlišné od podmienok a postupu na získanie ZP na skutočnú ostrú strelnú zbraň. Hlavným cieľom ZKVHS je teda ochrana práv

Kluby vojenskej histórie dokážu celkom verne priblížiť niektoré deje z bojísk prvej i druhej svetovej vojny, ale bez príslušného výstroja a výzbroje by ich úsilie o rekonštrukciu vyznievalo v očiach návštevníkov týchto produkcií nepresvedčivo a nevierohodne.

nepodarilo v roku 2018, a tento rok by sa tak už malo stať. Našu činnosť môže výrazne obmedziť opatrenie, ktorým sa majú vrátiť expanzné zbrane kategórie D do pôvodných kategórií, z ktorých boli prerobené. Problém je v tom, že na expanzné zbrane súčasnej kategórie D, ktoré boli v minulosti voľnopredajné od osemnástich rokov, sa v zmysle implementačnej smernice očakáva držanie zbrojného preukazu (ZP) skupiny F, čiže na múzejné alebo zberateľské ciele, lenže za rovnakých podmienok ako u držiteľov ostrých strelných zbraní od dvadsaťjeden rokov. Máme za to, že expanzné zbrane možno vo všeobecnosti

a právom chránených záujmov KVH najmä v oblastiach držby, prezentácie, používania a vlastníctva historických palných, ako aj chladných zbraní a ich replík, historických odevov a rovnošiat, historických nástrojov, prístrojov, zariadení a vozidiel a v neposlednom rade uskutočňovania rekonštrukcií historických bojov, ukážok bojovej činnosti, kultúrnych a pietnych podujatí súvisiacich s vojenskou históriou.

• Do akej miery sú KVH spájané s druhou svetovou vojnou?

Repliky uniforiem, výstroja a výzbroje vojakov z obdobia druhej svetovej vojny sú najdostupnejšie

a najrozšírenejšie. Preto, pochopiteľne, prevláda reanimácia udalostí z tohto obdobia. Naše združenie v súčasnosti združuje tridsaťtri KVH z celého Slovenska, pričom členstvo ďalších klubov sa pripravuje. Absolútna väčšina členov KVH sa zaoberá najmä obdobím druhej svetovej vojny, v menšej miere obdobím prvej svetovej vojny a následne inými historickými obdobiami. Z toho logicky vyplýva, že na svoj dobový výstroj a rovnošatu potrebujú aj príslušnú „služobnú“ strelnú či chladnú zbraň.

• Aké aktivity pripravujete?

Rekonštrukcia bojov je činnosť najviac viditeľná aj najviac navštevovaná, lenže to je len časť našej činnosti. Okrem toho robíme rôzne výstavy a prezentácie vojenského výstroja, vojenskej výzbroje a techniky. Zúčastňujeme sa na pietnych aktoch spolu s vojakmi OS SR, staráme sa o vojnové hroby a pietne miesta, reštaurujeme dobovú vojenskú techniku a staviame repliky nedostupnej originálnej techniky. Organizujeme besedy a stretnutia s vojnovými veteránmi, bývalými partizánmi. Robíme výskum a bádame v oblasti vojenskej histórie. Publikujeme, prednášame, robíme historickú osvetu. Spolupracujeme so širokou škálou organizácií, navštevujeme vojenské múzeá po celom svete. Pátrame po žijúcich pamätníkoch a ich potomkoch alebo po dochovaných vojenských dokumentoch a fotografiách.

• Neustála údržba strelných zbraní a vojenskej techniky si vyžaduje nemalé finančné prostriedky. Akým spôsobom financujete túto činnosť?

Zväčša ide o vlastné zdroje a vlastný voľný čas. Väčšina klubov vyberá od svojich členov aj členské poplatky. Občas sa objaví nejaký sponzorský dar a veľkým prínosom pre našu činnosť sú dary dvoch percent z daní.

• Vo vašich radoch je aj niekoľko členov Maticе slovenskej. Ako vnímate súčasné postavenie tejto národnej ustanovizne?

Činnosť Maticе slovenskej vnímame ako veľmi dôležitú a prospešnú pre celý národ. Pomáha nám zachovať svoju národnú hrdosť a identitu. Preto s ňou na základe dobrých skúseností veľmi radi spolupracujeme a zúčastňujeme sa na jej podujatiach.

MEDZI NAMI

Pamiatku zosnulých sme si pripomenuli v núdzovom režime a podobne sa podľa všetkého budeme musieť núdzovo správať aj počas Vianoc – najväčších kresťanských a rodinných sviatkov. Zalezení do svojich ulít budeme si vzájomne chrániť fyzické zdravie, ako nám to ukladá vyhláška o novom, v poradí druhom núdzovom stave. Len aby sme sa nenakazili pri stretnutí s teritoriálne vzdialenými príbuznými, len aby sme si to nepokazili po druhom, treťom či štvrtom absolvovaní tortúry s antigénovými testami. Sme poslušný národ, aj keď mnohí z nás „dobrovoľne nepretestovaných“ si nevzali nariadenia vlády k srdcu a navštívili hroby svojich predkov (aj v susednom okrese s jednopercenťovou nákazou), ako ukladajú tradície vystihujúce mravnú podstatu kresťanstva.

Žiaľ, jednostranné nariadenia vlády (a nielen u nás), orientované na záchranu fyzického zdravia obyvateľstva, nielenže sú prehnané, ale zanedbávajú duševnú i sociálnu stránku fenoménu komplexne nazývaného ľudské zdravie. Fráza vo forme otázky: Ako sa máš?, zaužívaná v mnohých krajinách skoro ako pozdrav, má svoj dedičný obsah. Takto sme si zvykli pýtať sa

na mentálny stav nášho priateľa, známeho či neznámeho človeka. Lenže vláda a jej krízový štáb sa nás takto nepýtajú, aj keď lekári, psychológovia i psychiatri upozorňujú na to, že sa zanedbáva istá stránka zdravia dôležitejšia ako náš fyzický habitus. V tom je však zárodok problému, ktorý vyúsťuje do nespokojnosti nášho inak poslušného stáda.

Zostane právo právom?

Ludovít ŠTEVKO

Ak človek stráca pocit slobody, ak cíti, že sú okliešťované jeho práva, hľadá východisko z núdzového stavu. Začne sa búriť a nezasťavia ho zákazy vlád či odborné konziliá, a tým menej vyhrážky policajného či vojenského zásahu proti protestujúcemu davu. Premiérovo vyjadrenie „vyčistíme to od podlahy“ je oveľa horšie ako pripadný zákaz demonštrácií a štrajkov. Taký zákaz zatiaľ nikto nevyhlásil, preto vyhrážať sa nespokojným ľuďom silou neopravňuje ani premiéra štátu v čase obmedzenej „pandemickej demokracie“, ani ministra obrany ponúkajúceho služby armády na

zastavenie pouličných protestov. Tu sa už posúvame z roviny vládnych krízových nariadení na pôdu práva počas núdzového stavu. Ak sa ako-tak viedla v médiách diskusia o miere rozumných lekárskeho príkazov, tak odborná diskusia právnikov o aktuálnych problémoch dodržiavania ústavných zákonov neexistuje. Mnohé vyjadrenia z kateder ústavného práva sa iba

by bolo všetko v poriadku s obmedzovaním ľudských práv a predĺžovaním núdzového stavu podľa ústavného zákona č. 227/2002 Z. z., ako si máme potom vysvetliť slová ministerky spravodlivosti Márie Kolíkovej, že je potrebné zmeniť ústavný zákon, aby reflektoval aktuálnu situáciu?

Z vyjadrenia ministerky vyplýva, že platný ústavnoprávny stav sa ignoruje prinajmenej od februára. Dnes je november. O tom, že nám pandémia prinesie novú situáciu, ústavodarca v roku 2002 nevedel, ale prečo to nevie súčasná vláda? Konkrétnych otázok by bolo oveľa viac, najmä ak poznáme názory naslovovaných odborníkov. Napríklad: „Keď sa má použiť armáda v čase núdzového stavu, nie je to možné urobiť bez súhlasu prezidenta,“ vysvetľuje Marián Giba, vedúci Katedry ústavného práva Univerzity Komenského v Bratislave. Lucia Berdiová z Ústavu štátu a práva SAV zasa hovorí, že v zmysle zákona nie je možné vyhlásiť núdzový stav nanovo. Myslí si, že text ústavného zákona treba vykladať zužujúco, a podotýka: „Práve zužujúci výklad nás chráni pred zneužitím núdzového stavu na eróziu našich práv. Teda nás chráni pred mocou.“

Kto má pravdu? A kde sa v tomto spore nachádza obyčajný človek?

Vojnu o Náhorný Karabach ukončila trojstranná dohoda pod kuratelou Moskvy

Ruský triumf v Arcachu na úkor spojencu

Martin JARINKOVIČ – Foto: ZATL

Vojnu o Náhorný Karabach, resp. Arcach, po šiestich týždňoch ukončila trojstranná dohoda z iniciatívy Moskvy. Primerie prišlo náhle. Na poslednú chvíľu odvrátilo úplnú porážku Arménov po tom, čo po páde mesta Šuši pristúpili Azeri k záverečnej ofenzíve na metropolu neuznanej Republiky Arcach. Rusi tak de facto odvrátili od Arménov totálnu katastrofu. Vzhľadom na okolnosti a postoj, aký Moskva počas konfliktu zaujala voči svojmu spojencovi, však Rusom v Jerevane nikto nepoďakuje. Arméni sú rozhorčení a ponížení.

Rozhodujúci a definitívny zlom arménskej obrany priniesli boje o Šuši, druhé najväčšie mesto enklávy, situované na výšine len dvanásť kilometrov od Stepanakertu. Šuši, vypínajúce sa na vysokej skale priam v centre enklávy, predstavuje nielen strážnu vežu a vstupnú bránu hlavného mesta, ale zároveň dôležitý symbol. Pád Šuši pred dvadsiatimi ôsmimi rokmi totiž predznamenal výsledok prvej arménsko-azerkej vojny o nezávislosť arménskeho Arcachu. Jeho udržanie, resp. ovládnutie, sa odvtedy považovalo za dôležitú otázku prestížia. Po páde Šuši bola ďalšia obrana metropoly takmer nemožná.

■ VOJNA DRONOV

Priebeh bojových operácií, ktoré pádu obrany Arcachu predchádzali, potvrdil absolútnu technickú dominanciu sil útočníka. Azerom sa podarilo počas ich ofenzívy obsadiť štyri zo siedmich oblastí, ktoré v bojoch o nezávislosť Arcachu pred takmer tridsiatimi rokmi zabrali Arméni zabezpečiac si takto dodatočné ochranné pásmo okolo Náhorného Karabachu. Azerom sa podarilo enklávu náporom z juhu odrezat od Iránu a systematickým postupom posunuli líniu ofenzívy až pod Stepanakert. Ako uviedol v svojom hodnotení ruský vojensko-politický expert Igor Korotčenko, konflikt vojde do histórie ako prvá moderná vojna 21. storočia. Jej fronty sa stali skúšobným polygónom nielen súčasťnej vojny. Poznatky, získané počas pozorovania konfliktu, poslúžia aj Rusku a ďalším pozorovateľom na rozpracovanie analýz moderného nekonvenčného spôsobu boja. Jeho najvýraznejším rysom bolo masové použitie dronov – podľa Korotčenkina ho možno nazvať „vojnou dronov“. Drony

Po ohlásení náhleho primeria sa v centre Jerevanu strhli protesty rozhorčených Arménov, ktorí dokonca vtrhli do budovy parlamentu. Očakávaný pád vlády Nikolu Pašinjana môže destabilizovať krajinu a ohroziť mier.

boli základom úspechu azerbajdžanskej ofenzívy. Spôsobili arménskej strane obrovské straty na technike i živé sile, pričom obrana Arcachu na túto hrozbu nevedela adekvátne reagovať.

■ LAČINSKÝ KORIDOR

Zúfalí obyvatelia Stepanakertu, ktorí sa pred časom do kamier ruských TV-stanic pýtali Putin kde si?, sa Putina nakoniec dočkali. Lenže nie podľa ich predstáv. Čakali pomoc spojenca a dočkali sa veľmocenského pragmatizmu v podobe trpkého primeria, ktoré ich zachránilo pred katastrofou. Dohoda, ktorá má deväť bodov, hovorí o tom, že Arméni okrem štyroch už dobytých oblastí odovzdajú Azerom aj zvyšné tri oblasti, čím sa územie Arcachu vráti do pôvodných hraníc autonómie z čias ZSSR. Z tohto územia sa stiahnu arménski vojaci a kontrolu nad líniou rozhraničenia prevezme 1 960 ruských mierotvorcov, ktorí budú zabezpečovať

aj ochranu Lačinského koridoru, cez ktorý prechádza magistála spájajúca Stepanakert s Arménskom. Kompenzáciu pre Baku predstavuje koridor cez územie Arménska, ktorý má spájať Azerbajdžan s enklávou Nachičevan, čím sa Azerom splnilo vytúžené spojenie s Tureckom. V dohode sa hovorí aj o návrate utečencov, čo však treba brať s rezervou.

■ NEPOSLUŠNÝ JEREVAN

Konflikt sa popri technickej inovatívnosti od začiatku vyznačoval ešte jednou osobitosťou – asymetrickosťou postojov spojencov zúčastnených strán konfliktu. Kým Azerbajdžan šiel do vojny na popud a za výraznej podpory čoraz agresívnejšieho „staršieho brata“ z Ankaru, Arcach sa mohol spoľahnúť len na podporu Arménska. Jerevan však ostal prakticky osamotený s papierovými záväzkami spojeneckej Moskvy v prázdnych rukách. Už od začiatku

konfliktu Moskva prekvapila razením tézy o neutrálnom, vyváženom prístupe k oboch stranám. Túto líniu odzrkadľovali aj ruské médiá, ktoré hlásali, že oba národy sú Rusom rovnako blízke, s odôvodnením, že po oboch stranách frontovej línie stoja „naši“ (rozumej sovietski, resp. postsovietski občania).

Tento „humánný prístup“ má aj svoje pragmatické veľmocenské pozadie. V zložitej geopolitickej hre, v ktorej Ankara začína zohrávať čoraz výraznejšiu rolu, nebolo pre Moskvu účelné vyhracovať vzťahy s nádejším, no nevypočítateľným spojencom Erdoganom. Rovnako nebolo prínosné kaziť si vzťahy s čoraz perspektívnejším Azerbajdžanom, a to len pre neperpektívne a nevďačné Arménsko, ktoré pred dvoma rokmi farebnou revolúciou odstránilo tamojší skorumpovaný režim podporovaný Kremľom. Konflikt kremelským strategom umožnil bez straty tváre vytrestať neposlušný Jerevan, ktorý Moskva nechala vykrvácať, aby ho mohla dostať pod totálnu kontrolu, čím si posilnila pozície v regióne, a zároveň sa jej podarilo udržať vzťahy s Baku a Ankarou. Moskva si ponechala v rukách aj dôležitý kľúč nedoriešeného statusu enklávy, ktorý jej v kombinácii s vojenskou kontrolou oblasti aj v budúcnosti umožní vytvárať účinný tlak na obe strany konfliktu. Jedným slovom, Rusi dosiahli brilantný diplomatický úspech s čerešničkou na torte v podobe očakávaného skorejho pádu „sorošovského“ Pašinjana.

■ KALICH BLENU

Úspech má však horkú príchuť pre toho, kto najviac stratil, a to sú, paradoxne, práve ruskí „chránenci“ Arméni, ktorých Moskva nechala vypíť kalich horkosti do dna. Náhle primerie pod bránami Stepanakertu dokazuje, že Moskva, ak by chcela, mohla konflikt zastaviť skôr, možno hneď na začiatku. Stačil ráznejší postoj, ktorý by odradil Baku. Naopak, moskovská blahovoľa a „neutralita“ pôsobila pre Alijeva ako požehnanie. Moskva, ktorá s takou vervou bráni Asada či Lukašenkou, nechala svojho spojencu napospas osudu, aby mu v poslednej chvíli pripomenula, od koho závisí. Toto je najneprijemnejší poznatok z konfliktu pre mnohých romantikov. A nielen v Arménsku.

Ústavný zákon o rozpočtovej zodpovednosti sa stáva zdrapom papiera

Prioritou je udržateľnosť verejných financií

Róbert HÖLCZ – Karikatúra: Lubomír KOTRHA

Koronavirusová pandémia posúva nielen svetovú, ale aj slovenskú ekonomiku do hlbokéj recesie. Jej dôsledkom je najmä rozvrat verejných financií. V menšej miere dopadá na firemné prostriedky a stenčuje aj disponibilné financie domácností. Tento stav nabáda štát postarať sa o občanov, čo terajší vládny kabinet robí prostredníctvom sociálnych balíčkov a pomáha aj firmám, ktoré z objektívnych dôvodov nemohli podnikat' alebo ich tržby sú teraz v porovnaní s rovnakým obdobím pred pandémiou minimálne o dvadsať percent nižšie.

Pokles príjmov a nárast výdavkov sa prejavil v štátnom rozpočte, v Sociálnej poisťovni, v zdravotných poisťovniach, aj v rozpočtoch miest a obcí, ktoré sú tiež súčasťou verejných financií. Ústavný zákon o rozpočtovej zodpovednosti sa stáva zdrapom papiera, čo napokon platí aj pre kritériá stability eura, ale to sa dnes zo strany Európskej komisie a ECB vo vzťahu k všetkým členským štátom eurozóny toleruje.

Štát z verejných zdrojov ďalej

SVET FINANCIÍ

pomáha firmám udržať zamestnanosť, čo však nemôže byť donekonečna. Nezamestnanosť totiž nie je lacná – z peňazí zamestnávateľa sa vypláca minimálne dvojmesačné odstupné a šesťmesačná podpora nezamestnanosti z verejných financií. Bez peňazí z iných zdrojov, čo sú prostriedky od ECB a od Európskej komisie, by obnova globálnej, a teda aj slovenskej ekonomiky nebola možná. Na spomínaný cieľ máme od EÚ dostať v nasledujúcich rokoch dovedna takmer štyridsaťštyri miliárd eur. Z nich menšiu časť, a síce 7,5 miliardy eura, nemusíme vracat' za podmienky, že Európska komi-

sia schváli naše konkrétne reformné projekty. Ide o obrovské peniaze, preto sa od koalície vlády očakáva, že s obsahom nevyhnutných reforiem oboznámi aj verejnosť, keďže opatrenia sa jej budú bytostne dotýkať.

Väčšina peňazí od EÚ však bude pôžičkou, ktorú v najbližších niekoľkých desiatkach rokov bude treba vrátiť. Očakávané reformy preto budú pre domácnosti, zamestnancov štátnej a verejnej správy, samozrejme i pre živnostníkov a súkromné firmy náročné, lebo väčšina z nich bude musieť priniesť pridanú hodnotu, aby sa dlžoby mali z čoho splácať.

udržateľnosť verejných financií. Z hľadiska dosiahnutia spomínaného cieľa však bude najdôležitejšie nielen vytvárať reformné oblasti, v ktorých budú potrebné zásadné zmeny, ale aj vedieť zabezpečiť zo strany vlády i občanov ich vykonateľnosť, keďže sa budú týkať všetkých účastníkov trhu.

■ Z MONTÁŽNEJ NA ZNALOSTNÚ

Pri realizácii požadovaných štrukturálnych zmien sa najostrejšie (dúfajme) odborné diskusie očakávajú pri znižovaní počtu zamestnancov v štátnej a vo verejnej správe, zmenách v doterajšom

dôchodkovom systéme a v daňovej oblasti. Pokiaľ v prvých dvoch spomínaných oblastiach reforiem sa majú dosiahnuť úspory vo výdavkoch verejných rozpočtov, zatiaľ v poslednej z navrhovaných zmien sa skôr diskutuje o poklese zdaňovania ceny práce a so zvyšovaním daní zo spotreby a z nehnuteľností – a čo bude najdôležitejšie – so znižovaním daňovej medzery, čo je rozdiel medzi očakávaným a skutočným výberom DPH. Či sa vláda bude vôbec zaoberať reformou doterajšieho daňovo-odvodového systému, však bude záležat' aj od stanoviska Európskej komisie, ktorá musí s financovaním niektorých vládných návrhov z fondu obnovy súhlasiť.

■ OPATRENIA NESTAČIA

V návrhu zatiaľ figuruje zrýchlené odpisovanie investícií do progresívnych technológií, predĺženie umorovania straty z doterajších päť rokov aj bez časového obmedzenia, oslobodenie príspevkov na pracovné miesta od dane z príjmov, ktoré poskytla vláda na udržanie zamestnanosti. To však nestačí. Ak chceme zmeniť terajší montážny charakter ekonomiky na znalostný s vyššou pridanou hodnotou, potrebujeme zásadným spôsobom zmeniť aj celý náš daňovo-odvodový systém, ktorého zataženie patrí v únii medzi najvyššie. So zásadnými zmenami v tejto oblasti však vláda nepočíta, keďže celý proces zmien vrátane medzirezortného pripomienkovania trvá niekoľko mesiacov a napokon každé nižšie percento v daniach a odvodoch zvyšuje deficit verejných financií. A tak podľa všetkého môžeme od vlády očakávať najprv zásadné zmeny v doterajšom dôchodkovom systéme, a to v zákonomnom nároku na vek odchodu do dôchodu, minimálnom dôchodku, ako aj vo vyššom zhodnocovaní úspor v druhom a treťom dôchodkovom pilieri.

NA OKRAJ

Šport patrí k odvetviám, ktoré boli pandémiou koronavírusu ovplyvnené ako prvé. Dosah opatrení na túto oblasť bol veľmi tvrdý a expresne uskutočniteľný – zastavenie súťaží, obmedzenia pre návštevníkov i kluby. A športová obec sa napriek tomu – na rozdiel od mnohých oblastí – za vyše šesť mesiacov namiesto kompenzácie dočkala od štátu zatiaľ len prislubov. Konkrétnu pomoc v ťažkej situácii predstavovala za ten čas iba novela zákona o športe, ktorá zohľadňovala mimoriadnu situáciu a športovým subjektom umožnila zmenu cieľa čerpania financií na rok 2020.

Knokautovaný šport

To, že sa po celoštátnom plošnom testovaní opätovne rozbieha hokejová najvyššia súťaž, je len malým balzomom na dušu športového fanúšika. Situácia je totiž katastrofálna. Šport nie sú len najznámejšie kluby z jeho najsledovanejších odvetví. Každopádne, tohtoročná kríza bude mať dosah na ekonomiku klubov v každom športe. Do hry na pomoc športovému odvetviu by mali vstúpiť jednotlivé športové zväzy, ale aj štát. Lebo to, čo kluby zmeškali pre krízu a všadeprítomný strach v predchádzajúcich mesiacoch, sa už jednoducho nedá dohnať. Doterajší nedostatok športových udalostí, ktoré sa hrajú naživo, odkladanie zápasov, zastavenie lig znamená okrem výpadku na vstupnom aj úplnú stratu vplyvu sponzorov, ktorá pritom tvorí základ fungovania mnohých organizácií. Bez televízneho vysielania sponzori nemôžu vykonávať marketingové aktivity, angažovať fanúšikov a profitovať z predtým nadobudnutých práv a aktivít. Nemajú proste dôvod doň vstupovať a čoraz viac premýšľajú, či radšej vypláca výplatu robotníkom, alebo nenechajú zakapať klub svojho srdca.

Šport, najmä ten profesionálny, je od sponzorov a ich peňazí čoraz závislejší. Hovorilo sa, že odvetvie športu je chránené pred recesiou a globálnou krízou. Kríza mala vplyv len na udalosti, ktoré stále prebiehali, fanúšikov kúpili vstupenky a médiá vysielali zápasy. Značky potom mohli promovať svoje výrobky prostredníctvom športu, no súčasná situácia to zmenila. Preložené športové podujatia už nemusia mať rovnakú hodnotu pre sponzorov ako predtým, ale aj pre hosťiteľa, športovcov, fanúšikov a mnoho ďalších zainteresovaných strán. Rovnako sú preč peniaze za vysielacie práva, za predaj marketingových predmetov a podobne. DAC Dunajská Streda inkasoval pred krízou zo vstupného za každý domáci zápas štyridsaťsedemtisíc eur, Žilina jedenásťtisíc. Tieto financie im nikto nevrátil, sú nenávratne preč a kluby tlačia do červených čísel. Tam, kam ich nepriamo tlačia aj nariadenia štátu, povinnosti testovania všetkých hráčov pred každým zápasom, čo basketbalistov, hádzanárov, ale aj ďalších, kde obracajú každé euro dvakrát, zráža na kolená. Aký z toho bude dôsledok?

Treba si uvedomiť, že šport okrem iného tiež živí tisíce slovenských rodín. A to, že šport nie je len vybehávanie sa, stretávanie, ale je to pre mnohých obživa. Keď na jar tohto roka zástupcovia Účenej právnickej spoločnosti robili anketu medzi subjektami v slovenskom športe, vyšlo im, že pre vyše tridsať percent z nich ide o jediný zdroj príjmov a pre ďalších osemnásť percent je to hlavný zdroj príjmov.

Sokuje však, že okrem objektívnych príčin hrozaceho kolapsu v športe si nevieme odpustiť aj ďalšie politika, ktoré sa mu háčžu pod nohy. Mám na mysli ťažko pochopiteľný blížiaci sa zákaz umelých trávnatých plôch na štadiónoch prvej a druhej ligy na Slovensku. Po tom, čo do týchto umelých plôch mnohé kluby investovali značné sumy zo svojich rozpočtov.

Ludovít KUSAL

S prof. Dalimírom HAJKOM o knihách v stigmatizovanom veku a cválajúcich dňoch

Knihy bez ľudí je ako trezor bez cenností

Zhovárala sa Eva SISOVÁ – Foto: archív D. H.

Profesor PhDr. Dalimír HAJKO, DrSc., slovenský vysokoškolský pedagóg, filozof, kulturológ, literárny kritik a esejista spomína pre Slovenské národné noviny na roky strávené so svojim vzácnym otcom, vzdelancom, ktorý obohacoval svojich čitateľov o nové zážitky z jednotlivých kníh, ktoré s láskou ponúkal každému, kto vstúpil do jeho knižkupectva – pre neho a pre mnohých – svätýne.

• **Narodili ste sa v rodine kníh-kupca Jozefa Hajka. Ako vás ovplyvnil otec, o čom boli jeho rozprávania a ktoré zážitky z detstva považujete za dôležité?**

Azda najhlbšiu stopu vo mne zanechala úcta ku knihám. Každá má svoje miesto v knižnici a v kultúre národa. Dokonca aj knihy, s ktorých autormi názorovo nesúhlasíme alebo ktorých obsahy sú nám nesympatické, lebo aj tie pre nás vymedzujú oblasť, ku ktorej sa máme postaviť negatívne. Tak sa formuje škála hodnôt, poznanie dobra a zla.

• **„O človeku sa najviac dozvieme, ak sa s ním začneme rozprávať o knihách“, citujete svojho otca. Akým knihám ste vy dávali prednosť?**

Záviselo to od môjho veku. V období raného dospievania som miloval verneovky. A vedomosti na úrovni doby. Nemal som rád na rozdiel od väčšiny svojich rovesníkov mayovky; jednoducho som im neveril, považoval som ich za rozprávokovo nepravdepodobné až falošné aj napriek ušľachtilým myšlienkam. Neskôr to boli najmä diela Grahama Greena, Johna Galsworthyho, z humoristov Stevena Leacocka. A Jaroslava Haška. Moja škvalá stredoškolská profesorka Lucia Škafská mi zasa odhalila rozdiely medzi germánskym a románskym vnímaním kultúry a upozornila na dielo Romaina Rollanda. Zo slovenských spisovateľov Jégého a najmä realistov – Martina Kukučína, Timrava. Z básnikov, čuduj sa svete, Hviezdoslava. Toho môžem čítať viackrát a dodnes mám v ňom čo objasňovať. Neskôr ma očaril Herman Broch a Søren Kierkegaard. A, pravdaže, francúzski existencialisti Camus a Sartre.

• **Ako pomerne mladý ste sa dostali do Prahy...**

Rozhodujúcu úlohu pri životnej voľbe gymnazistu Jozefa Hajka zohral okolností zohral Karel Sumbal, švager, manžel najstaršej sestry učiteľky, mladší brat významného bratislavského lekára, v tom čase slávneho univerzitného profesora MUDr. Jaroslava Sumbala (1890 – 1948), ktorý pôsobil v bratislavskej štátnej nemocnici. Ako prvý na Slovensku zaviedol do klinickej praxe pri diagnostike srdca prístroj EKG. V Prahe všetky učebnice a školské pomôcky platilo Grémium kníhokupcov a nakladateľov „šéf praktika“ (Leopold Mazáč), ktorý hradil aj poplatok za vyučovanie a nemocenské poistenie; okrem internátneho bývania, celodenného stravovania a ďalších sociálnych výhod.

• **Mazáčovo vydavateľstvo je pojem a rozhladenejší v kultúre ho stále uznávajú aj na Slovensku. Aká je vaša skúsenosť s ním?**

Spočiatku nenápadný mladý pražský podnikateľ s umeleckými predmetmi Leopold Mazáč zasiahol do osudov slovenskej literatúry neobyčajným spôsobom. Trajektória pôsobenia Mazáčovho nakladateľstva bola relatívne krátka, ale zanechala výraznú stopu nielen v českej, ale najmä v slovenskej kultúre. Začiatok činnosti nakladateľstva Leopold Mazáč sa datuje do roka 1925. Pôvodne v ňom vychádzala najmä česká klasická literatúra – trebárs súborné diela Boženy Němcovej, Karolíny Světlej a Jana Neruda... Významné bolo vydanie syntetických Palackého Dejín českého národa a Dejín českej literatúry od Jaroslava Vlčka. Z týchto erbových titulov Mazáčovo nakladateľstvo dlho žilo a ekonomicky prosperovalo. Kúpovali

Profesor Dalimír HAJKO svojou literárnou tvorbou len potvrdzuje a predlžuje rodinnú tradíciu, v ktorej mali knihy vždy svoje miesto.

ich nielen jednotliví zákazníci, ale aj početné verejné, štátne a školské inštitúcie.

• **K pražskému knižkupectvu sa neskôr pridali aj knižkupectvá v Bratislave a v iných mestách.**

Dôležité bolo najmä knižkupectvo Slovenskej ligy v Bratislave, v tzv. Liga pasáží na Dunajskej ulici, kde mal Mazáč významný, prakticky stopercentný finančný podiel. Z dvoch dôvodov: jeho nakladateľstvo sa zameriavalo na slovenskú literárnu tvorbu, odtiaľ malo teda zabezpečený najmä na Slovensku, okrem toho bratislavské knižkupectvo mohlo byť „kanálom“ slúžiacim na prenikanie českých kníh (pôvodných diel, prekladov, literatúry faktu), ktoré boli na Slovensku, a osobitne v Bratislave, stále žiadane a pomerne ťažko dostupné. V neposlednom rade mal spoločlivého zástupcu – Jozefa Hajka ako vedúceho.

• **Máte odložený „pamätníček“ plný podpisov, za ktoré by zberatelia autogramov dokázali dať slušné čiastky...**

Zachoval sa dodnes v dobrom stave, obsahuje rad známych i menej známych mien, originálnych autogramov i venovaní: hneď na prvej strane sú podpisy Valentína Beniaka, Emila Boleslava Lukáča, Dobroslava Chrobáka, Ludmily Riznerovej-Podjavorinskej, Andreja Žarnova, Mila Urbana, Ladislava Novomeského, Maši Halamovej, Jozefa Gregora Tajovského a mnohých ďalších. Samostatný list je venovaný kultúrnemu bardovi Martinovi Rázusovi, na ďalšom je podpis Konštantína Čulena, slovenského publicistu, historika a politika aktívneho v Hlinkovej slovenskej ľudovej strane v období prvej Slovenskej republiky, po 1945 funkcionára exilových organizácií v Amerike, redaktora Kanadského Slováka. Sú v ňom podpisy maliara, publicistu a spisovateľa Janka Alexyho, maliara, scénografa, historika umenia a v tridsiatych rokoch tajomníka Umeleckého odboru Matice slovenskej Jozefa Cincika, herca, filmového režiséra a scenáristu Paľa Bielika, jedného zo zakladateľov moderného maliarstva a grafiky na Slovensku Ľudovíta Fullu... Nájdem tam podpisy takmer každého, kto koncom tridsiatych rokov minulého storočia v slovenskej (a čiastočne i českej) kultúre niečo znamenal. Všetko to boli v danom čase všeobecne známe osobnosti, dnes by sme povedali „celebrity“, s ktorými sa môj otec v mladosti osobne spoznal a vo vzácných, aj keď nie celkom zriedkavých chvíľach sa stretával na pôde Mazáčovho Slovenského knižkupectva.

• **Medzi zakladajúcich členov Matice slovenskej patrili aj Pavol Mudroň, politik a predseda Slo-**

venskej národnej rady Matúš Dula, novinár a redaktor Ambro Pietor, publicista Juraj Čajda a ďalší, ktorí na vášho otca a jeho napredovanie vplývali.

Otec si celkom logicky všimol najmä vydavateľskú činnosť Matice slovenskej a citlivo vnímal jej zásluhy na poli šírenia slovenskej kultúry všeobecne, a literatúry zvlášť. Tieto aktivity mal vždy vo veľkej úcte.

• **Vo vtedajších knižkupectvách sa zaiste nepredávali len knihy, ale aj rôzny iný tovar...**

Knižkupec Jozef HAJKO pracoval vo viacerých knižných obchodoch nakladateľa Leopolda Mazáča, ktorý významne zasiahol do osudov slovenskej literatúry a jej tvorcov.

Na území dnešného Slovenska sa vydávalo, tlačilo, viazalo a predávalo relatívne veľké množstvo kníh pri najmenšej v troch jazykoch (nemčine, maďarčine a vo vtedajšej slovenčine, respektíve slovakizovanej češtine). Knižkupectvo v zmysle samostatného obchodu a s ním spojeného samostatného povolania do konca devätnásteho storočia prakticky nejestvovalo. Mám na mysli predajne kníh ľudovo označované ako „kamenné“. Často sa širili predajom priamo z tlačiarne alebo kolportérskym spôsobom, rozvozom či roznášaním k potenciálnym zákazníkom. Spravidla sa viazalo k ešte inej, viac či menej príbuznej, najmä knižtlačiarkej, typografickej alebo knihviazačskej činnosti, prípadne k ich kombinácii. Samotný predaj kníh sa neraz spájal s predajom iného, predovšetkým papiernického tovaru.

• **Už ste spomínali podpisy a autogramy slávnych a známych osobností. S kým všetkým sa ešte stretával váš otec?**

Stretával sa takmer s každým, kto v tom čase niečo znamenal v literárnom svete. Chcel by som ako na istú kuriozitu upozorniť na jednu postavu, ktorá je dnes už takmer neznáma. Spomedzi novších českých autorov preferoval Jana Vrba (1889 – 1961) z dôvodu, ktoré mi dodnes zostali nejasné. Vrba bol autorom zbraných spisov pod názvom Chodsko, ktoré boli akýmsi literárnym sprievodcom západočeským krajom, okolím Domažlic a dejinami tamojšieho ľudu. Bol rodákom z tohto regiónu, mimoriadne plodným a čitateľsky obľúbeným autorom prízorodnou a historickou tematikou. Medzi spisovateľom a začínajúcim slovenským

knižkupcom vznikol zaujímavý medziľudský vzťah. Mladého Hajka zaujal Jan Vrba hneď po osobnom zoznámení v Mazáčovom nakladateľstve. Vrba sa všestranne zaoberal slovenskou problematikou a bol veľký slovakofil. Aj preto sa hneď prihovril mladému slovenskému knižkupcovi, jednému z mála Slovákov, ktorí boli nablízku. Vrba mal svoje pevné miesto aj v Mazáčových edičných – taktiež „slovakofilských“ – plánoch. Bol to nepochybne zaujímavý človek. Za kuriozitu možno považovať napríklad jeho skalopevné presvedčenie, že Chodovia – skupina juhočeských obyvateľov, strážcov hraníc, žijúcich v oblasti Domažlic na česko-bavorskom pohraničí – majú slovenský pôvod! Podľa Jana Vrba prišli do šumavských hôr zo Slovenska.

• **Aj profesia kníhokupcov mala akúsi hierarchiu a váš otec v nej úspešne napredoval. Na niekoľko rokov sa stal zástupcom vedúceho Františka Šmida v prestížnom Slovenskom knižkupectve v Prahe, neskôr v Bratislave.**

Niekomu sa môže zdať čudné, že otec v závere svojho života našiel svoje miesto práve v armádnom vydavateľstve Naše vojsko. Ale práve na tejto práci sa mu páčilo, že mohol propagovať literatúru v tých najširších kruhoch obyvateľstva. V rámci prezenčnej služby totiž prichádzali „na vojnu“ chlapi z celého Slovenska, často aj z veľmi jednoduchých rodín, kde bola kniha vzácnosť. Ich kultúrna rozhladenosť bola nezriedka na tej najnižšej úrovni. Bol tu teda zaujímavý priestor aj pre prácu kníhupca v duchu myšlienky F. X. Šaldy, podľa ktorého „kniha je predovšetkým sprostredkovateľkou duševného posolstva, šíriteľkou duševného života a svetla: podáva – alebo má podávať – krásny duševný život“.

• **V medzivojnovnej Prahe žilo nemálo slovenských umelcov. Formovali sa tu viacerí zakladatelia slovenského moderného výtvarného umenia a postupne sa stávala aj rešpektovaným centrom slovenských literárnych výbojov. Vychádzal tu Smerok Elán, víťaný v českých kruhoch, Mazáč vydával najrozšírejšiu edíciu slovenských kníh.**

„Obhajobe“ slovenskej kultúry a jej popularizácii neuvěřiteľne prospelo, že slovenskí spisovatelia nosili do Čiech svoje knihy ako hotové výtlačky zo Slovenska, kde by, pravdepodobne, vychádzali iba v relatívne malých nákladoch u málo známych vydavateľov a ktovie v akej grafickej úprave, ale chodili vydávať plody svojej práce priamo do Prahy, ponúkali ich do renomovaného českého nakladateľstva v pôvodnom jazyku – v slovenčine. Nakladateľ Mazáč prejavoval o diela moderných slovenských autorov úprimný záujem. Neboli to už len klasičtí devätnásteho a začiatku dvadsiateho storočia, takzvané osvedčené tituly (Hviezdoslav, Král, Vajanský, Sládkovič, Kukučín, Tajovský); svoje miesto pod slnkom si prekvapujúco vydobyli aj slovenskí nositelia nových myšlienok a štýlov, mladí predstavitelia najnovších literárnych prúdov. A práve vydávaním týchto diel spisovateľov mladšej autorskej

generácie sa Leopold Mazáč zapísal do dejín modernej slovenskej literatúry dvadsiateho storočia. Bolo to presvedčivé svedectvo, že umelecká literatúra žije aj v slovenskej časti republiky. Mazáč vydával najrozšírejšiu edíciu slovenských kníh (EMSA – Edícia mladých slovenských autorov) aj ďalšie edície a publikácie, z ktorých exkluzívne vybavený zborník Slovenská prítomnosť literárna a umelecká (1931) bol malou edičnou udalosťou. Podstatné bolo nesporne už aj to, že slovenské knihy sa začínali evidovať v českej literárnej verejnosti. A spolu s nimi aj slovenská národná kultúra ako celok.

• **Interiér predajne Slovenského knižkupectva v Prahe nie náhodou zdobila keramická plastika od akademického sochára Vojtecha Ihriského, ktorého Hviezdoslav „trónil“ v centre Bratislavy a padol do oka aj vášmu otcovi hneď po odhalení tohto monumentu...**

Vojtecha Ihriského ako tvorca keramickej plastiky vo svojom pražskom knižkupectve si Mazáč nevybral náhodou. Ihrský – pôvodom z Kysúc – bol programovým širiteľom národnej myšlienky, vo svojich dielach čerpal motívy z národných dejín, bol autorom viacerých reliéfov, pamätníkov a pamätných tabúl (známe je jeho Rozvíjanie zástavy slobody a odchod do boja, osadené v Čadci roku 1937). Stal sa jedným z hlavných autorov oficiálneho pomníkového programu prvej ČSR Pomníky padlým (1928 – 1938) v Trenčianskej Teplej, na Vrútkach, v Senci, v Biskupiciach. Stvárnil viaceré významné osobnosti – okrem Pavla Országha Hviezdoslava v Bratislave napríklad aj generála Milana Rastislava Štefánika v Považskej Bystrici, Cyrila a Metoda v Mlynských láznach. To všetko konvenovalo myšlienke slovenského knižkupectva, a aj preto sa v ňom Ihriského dielo ocitlo.

• **K pražskému knižkupectvu sa neskôr pridali aj knižkupectvá v Bratislave a Pardubicich. Aké knihy ponúkali vtedajším milovníkom literatúry?**

Ponúkali všetko, čo na Slovensku vyšlo. Širili aj knihy malých vydavateľov, ktoré neraz vychádzali v malých nákladoch a bez takejto podpory by sa boli stratili bez väčšej pozornosti. Dôležité bolo aj to, že sa autori nediferencovali podľa politickej ani umeleckej príslušnosti k tomu či onomu názorovému prúdu. U Mazáča – ako som už spomenul – vychádzalo nielen veľké množstvo osvedčených diel klasikov, ale priestor dostávali mnohí mladí ľavicoví autori i autori, ktorí mali blízko k duchovnej poézii.

• **Doba bola stigmatizovaná s cválajúcimi dňami. Do rovnošiat obliekala aj umelcov. Narukoval i knižkupec Hajko. Na bojiskách druhej svetovej vojny strávil štyri ťažké roky. Bojoval v Bielorusku, na východnom fronte. Jeho veliteľom bol aj Ján Nálepka. Keď sa pripravoval prechod slovenských vojakov na ruskú stranu, Nálepka vraj podpísal vášmu otcovi dovolenku. Prečo to urobil?**

Pretože z ľudského hľadiska chápal mladého muža, ktorý sa išiel zeniť, mal snúbenicu, zakladal si rodinu, zabíjanie na fronte mu bolo cudzie. Želal mu šťastný život, ktorý sám sebe odoprel. Vedel, že ako knižkupec bude užitočnejší ako vojak...

• **Vášho otca viedlo presvedčenie, že kniha bez ľudí je ako trezor bez cenností. Čo by ste odkázali mladšej generácii najmä teraz v zajatí pandemickej hnosoby?**

Knihu namiesto diskotéky. Možno to znie staromilsky, ale v knihách môžeme nájsť aj radosť, humor, zábavu, nový svet, ktorý nás dokáže odpútať od každodenných starostí, od depresívnych stavov a vložiť do nášho vedomia nové nádeje, vôľu prekonávať prekážky a chuť do života aj napriek ťažkostiam, ktoré okolo nás vznikajú a šíria sa. Medzi knihami sa určite nájde dostatok takých, ktoré dokážu povzbudiť pozitívne myslenie.

Pred sto rokmi sa po sibírskej anabáze vrátili poslední legionári do vlasti

Osudy zabudnutých slovenských hrdinov

Peter SCHVANTNER – Foto: Archív VHÚ, Archív LA SNK, internet

Diplomatické snahy česko-slovenského zahraničného odboja v rokoch 1914 – 1918 by pravdepodobne neboli úspešné bez jeho vojenskej zložky, ktorú tvorili českí a slovenskí dobrovoľníci. Tí pôsobili najmä v Rusku, ale aj v Taliansku, vo Francúzsku, v Srbsku a v Grécku.

Návrat legionárov domov v rokoch 1918 – 1920 nebol jednoduchý. Vznik republiky neznamenal automatický návrat do vlasti. V bojoch pokračovali najmä legionári v Rusku, kde po októbrovej revolúcii vzplanula občianska vojna. Mnohí ďalej bojovali proti boľševikom na požiadanie západných mocností, pričom sľúbená pomoc z ich strany nakoniec vôbec neprišla. Preto sa veľa z nich do vlasti vrátilo až takmer po dvoch rokoch od ukončenia Veľkej vojny. Aké však boli ich osudy?

Ferdinand Čatloš (1895 – 1972)

Počas štúdií člen tajného spolku Mor ho! V priebehu vojny dezertoval a prihlásil sa do česko-slovenského zahraničného vojska v Rusku. Dôstojník 7. čs. streleckého pluku Tatranského v Berezanoch a neskôr v irkutskom tábore pre slovenských zajatcov. Bol účastníkom tvrdých bojov proti Nemcom o železničnú stanicu Bachmač (1918). Neskorší generál a minister obrany SR.

Ján Gustáv Čipka (1881 – 1918)

Ako dôstojník rakúsko-uhorskej armády prebehol do ruského zajatia v roku 1915. Do légii bol prijatý v júni 1917. Aktívne presadzoval rovnoprávne postavenie slovenských dobrovoľníkov s českými príslušníkmi légii. Krátko slúžil v 12.rote 7. pešieho pluku „Tatranského“. Tragicky zahynul pri páde z vlaku v roku 1918 v stanici Bolotnaja.

Vladimír Daxner (1888 – 1971)

Od roka 1917 ako práporčík aktívne organizoval čs. dobrovoľníkov. V decembri v roku 1918 bol povýšený na kapitána a neskôr poverený vedením táborovej dôstojníckej školy v Irkutsku. Prežil sibírsku anabázu a v auguste v roku 1920 sa vrátil domov. Po vojne pôsobil ako notár a kultúrny pracovník. Zakladajúci člen Matice slovenskej.

Jozef Honza-Dubnický (1884 – 1965)

Zúčastnil sa na prípravných poradách ku Čelvelandskej dohode (po emigrácii z Rakúsko-Uhorska žil v USA). Na základe výzvy M. R. Štefánika v roku 1917, s ktorým sa osobne stretol, dobrovoľne odišiel z USA na západný front vo Francúzsku. Neskorší člen výboru Matice slovenskej a predseda Združenia slovenských legionárov.

Štefan Fajnor (1888 – 1918)

Jeden z prvých slovenských dobrovoľníkov v Rusku. Napriek tomu, že bol s právnym vzdelaním pridelený k vojenskej komisii, na vlastnú žiadosť odišiel

priamo na front. Patril k účastníkom bitky pri Zborove. V roku 1917 bol delegátom Česko-slovenského revolučného národného zjazdu v Kyjeve. Hrdinsky padol ako veliteľ roty pri poslednom útoku v bitke pri Buzuluku.

Rudolf Gábris (1889 – 1969)

Patril k prvým organizátorom čs. zahraničného vojska v Taliansku. V roku 1917 bol spolupracovníkom Odbočky Č-SNR v Taliansku. V roku 1918 sa zúčastnil na Kongrese utlačaných národov Rakúsko-Uhorska v Ríme. Po demobilizácii bol riaditeľom Tatrabanky v Bratislave.

Mikuláš Gacek (1895 – 1971)

Spisovateľ a prekladateľ. Padol do zajatia na „Karpat-skom fronte“ v roku 1915. V roku 1917 dobrovoľne vstúpil do česko-slovenských légii. Zo sibírskej anabázy sa vrátil domov až v septembri 1920. Neskôr kultúrny pracovník a aktívny člen Matice slovenskej. Po druhej svetovej vojne ho deportovali na desať rokov do sovietskych táborov. V roku 1963 bol rehabilitovaný.

Emil Ludovít Geryk (1890 – 1953)

Ako legionár sa zúčastnil na legendárnej bitke pri Zborove. Od konca leta v roku 1918 ho Odbočka NR poverila velením výchovného tábora pre slovenských zajatcov v Irkutsku. Po návrate domov pracoval ako dôstojník z povolania, neskôr plukovník v zálohe.

Jozef Gregor Tajovský (1874 – 1940)

Pred vojnu tajomník Slovenskej národnej strany. Účastník prvého zahraničného odboja už od roka 1915, neskôr česko-slovenský legionár. Aktívny novinár a redaktor odbojových novín v Rusku. Do vlasti sa vrátil v roku 1920. V Bratislave bol prednostom legionárskej kancelárie. Významný slovenský spisovateľ a člen Matice slovenskej.

Dušan Hatala (1893 – 1918)

V y š t u d o v a n ý učiteľ, pôvodcom z Prietrže. Patril medzi prvých slovenských dobrovoľníkov. V lete 1917 bojoval v 12.rote 7. čs. streleckého pluku „Tatranského“ pri Zborove. Padol v bitke pri Bachmači, keď viedol ako práporčík svoju čatu do protiútok. Pochovaný je v neznámom hromadnom hrobe.

Vladimír Svetozár Hurban (1883 – 1949)

Novinár, prekladateľ, diplomat. Po vypuknutí vojny dobrovoľne vstúpil do rus-

kej armády. Do odboja sa zapojil v roku 1916 v Petrohrade a v roku 1917 vstúpil do česko-slovenských légii, kde dosiahol hodnosť plukovníka. Vnuk J. M. Hurbana a syn S. H. Vajanského. Po vojne pôsobil ako vojenský atašé a diplomat. Bol členom delegácie v San Franciscu pri zakladaní OSN v roku 1945.

Janko Jesenský (1874 – 1945)

Právnik, advokát a spisovateľ. Zajatý koncom júla v roku 1915. V zahraničnom odboji pôsobil ako novinár, redaktor a člen agitačno-propagačného odboru NR, istý čas aj ako druhý podpredseda Odbočky NR v Rusku. V roku 1919 sa vracia do vlasti. Vysoký štátny úradník a člen Výboru Matice slovenskej. Prvý Slovák s titulom národného umelca.

Dušan Jaroslav Kardoš (1897 – 1916)

Patril k vyznávačom čs. spolupráce a slovenskej vzájomnosti. V roku 1916 prebehol na východnom fronte na ruskú stranu. Ako jeden z prvých Slovákov vstúpil 4. 8. 1916 v Kyjeve do rodiačeho sa česko-slovenského legionárskeho vojska v Rusku. Dobrovoľne sa hlásil do prieskumných akcií. Padol v boji pri nočnom prieskume 8. 11. 1916 pri obci Vitoniž.

Rudolf Klačko (1892 – 1975)

Do ruského zajatia padol v roku 1915 a v roku 1916 sa aktívne zapojil do čs. zahraničného odboja. Literárnu činnosť začal v legionárskych Slovenských hlasoch. V rokoch 1927 – 1932 v Martine zastával funkciu druhého tajomníka Matice slovenskej.

Július Kustra (1884 – 1943)

Pôsobil na talianskom fronte, kde ho zajali. V radoch vojnových zajatcov robil nábor do česko-slovenských légii. V decembri v roku 1918 prišiel s prvými legionármi do Prahy. Po ukončení prvej svetovej vojny sa vrátil do Košíc, kde si otvoril knihkupectvo. V roku 1919 sa zaradil k zakladateľom MO Matice slovenskej v meste. Po zabratí Košíc Maďarmi v roku 1938 sa presťahoval do Spišskej Novej Vsi.

Jozef Martin Kristin (1897 – 1970)

Do légii vstúpil v októbri 1917. Bojoval na západnom fronte. Počas druhej svetovej vojny ho za protinacistickú odbojovú činnosť väznili v rokoch 1940 až 1945. Na základe vykonštruova-

ných obvinení bol znovu uväznený v rokoch 1951 až 1953 počas vlády komunistickej strany. Otec národnej umelkyne Evy Kristinovej.

Augustín Malár (1894 – 1945)

Na jar v roku 1916 padol do talianskeho zajatia, kde v roku 1918 vstúpil do česko-slovenských légii. V decembri 1918 jeho pluk presunuli do novovzniknutého Československa a v priebehu roka 1919 sa zúčastnil na obsadzovaní Slovenska a bojoch proti maďarskej Červenej armáde. V medzivojnovom období pôsobil naďalej v armáde. V roku 1944 spolu s F. Čatlošom pripravoval povstanie. Zahynul po výsluchu v koncentračnom tábore Sachsenhausen.

Branislav Vladimír Manica (1894 – 1980)

Do česko-slovenských légii dobrovoľne vstúpil v roku 1917. Bol zaradený do 7. čs. streleckého pluku Tatranského v Berezani. Do vlasti sa vrátil medzi poslednými v roku 1920. Usadil sa v Martine a angažoval sa vo viacerých regionálnych centrách spoločenských a politických organizácií. Bol účastníkom SNP.

Jozef Miloslav Országh (1882 – 1939)

Do boja za slobodu sa zapojil už v roku 1914 ako člen Českej družiny. Zúčastnil sa na bojoch a dosiahol hodnosť majora. Bol členom deputácie k ruskému cárovi Mikulášovi II. v roku 1914, kde ho podrobne informoval o slovenskej otázke a vzniku možného budúceho štátu Čechov a Slovákov.

Martin Orišek (1887 – 1966)

Povolaním učiteľ, po vojne inšpektor. Do ruského zajatia padol v roku 1916. Do légii vstúpil ešte pred bitkou pri Zborove. Podľa dobových svedectiev sa vysoko vyzdvihujú jeho kultúrno-národné a osvetové aktivity. Od decembra 1917 bol vedúcim slovenskej sekcie v Odbočke NR v Rusku. Neskorší predseda MO MS v Martine.

Bohdan Pavlú (1883 – 1938)

Novinár, politik, diplomat. Narodil sa na Morave, ale vyrastal na Slovensku, a sám sa cítil viac Slovákom. K Rusom prebehol už v roku 1914 a čoskoro získal od petrohradskej vlády povolenie organizovať v Rusku čs. zahraničný odboj. Na Sibíri bol predsedom dočasného výkonného výboru Č-SNR. Po vojne pracoval v diplomatických službách až do predčasnej tragickej smrti.

Milan Rastislav Štefánik (1880 – 1919)

Ideový otec česko-slovenských légii a kľúčová postava prvého zahraničného odboja. Po vypuk-

nutí vojny sa ako francúzsky občan prihlásil do francúzskej armády. Po leteckom výcviku bojoval na západnom fronte a na vlastnú žiadosť aj v Srbsku. Zakladateľ Česko-slovenského štátu a minister vojny. Tragédia či zostrelenie 4. 5. 1919 pri návrate do vlasti sa nikdy spoľahlivo neobjasnili.

Pavel Varsik (1891 – 1939)

V roku 1915 bol v ruskom zajatí. Na vlastnú žiadosť vstúpil do srbskej armády ako dobrovoľník v roku 1916. Dosiahol hodnosť poručíka srbskej armády, od konca roka 1916 ho presunuli do Ruska. Neskôr bol ťažko ranený a prevezený do Francúzska. Dôstojník 22. čs. streleckého pluku vo Francúzku. Po vojne pôsobil ako riaditeľ Legiobanky v Bratislave.

Rudolf Viest (1890 – 1945)

P ô v o d o m z národoveckej rodiny. Od roka 1914 bol v ruskom zajatí. V roku 1915 sa prihlásil u srbského veľvyslanca do srbskej armády. V roku 1916 sa zúčastnil na ťažkých bojoch pri Dobruždi. Neskôr organizoval dobrovoľníkov v Rusku. Po vojne jediný generál slovenskej národnosti. Člen Matice slovenskej. Veliteľ povstaleckej armády v roku 1944. Bol zajatý Nemcami a popravený pred koncom vojny.

V zahraničnom vojsku v Taliansku, vo Francúzsku a v Rusku pôsobil 109 590 slovenských a českých legionárov. Počet Slovákov sa odhaduje od 7,23 percenta až desať percent z celkového počtu. Práve v týchto dňoch si symbolicky pripomíname sté výročie od príchodu posledného tridsiateho šiesteho transportu z Vladivostoku do talianskeho Terstu 11. 11. 1920. Hranice novej republiky prekročili legionári 13. 11. 1920 a až vtedy sa pre nich v skutočnosti skončila vojna. Boli to celé dva roky od ukončenia bojov prvej svetovej vojny v Európe.

Na záver treba pripomenúť, že obeť, ktorú priniesli česko-slovenskí legionári, je pre dnešnú mladú generáciu v súčasnosti nepredstaviteľná. Boli to skutoční hrdinovia. Ďaleko od svojich domovov bojovali za ideu štátu, ktorý v danom momente ani neexistoval a jeho vznik bol neistý. Ich obeť nebola zbytočná a ich boj nás zaväzuje!

Matica slovenská si toto významné výročie pripomenie odhalením pamätnej tabule na budove bývalej Legiobanky v Bratislave.

Medzi Slovákami v česko-slovenských légiiach sú aj ďalšie mená, ktoré si zaslúžia pripomenutie: Ferdinand Alexy, Jozef Barica, Ladislav Bodický, Ján Černek, Ján Jaromír Chorvát, Ivan Daxner, Pavel Dohnanský, Ján Drang, Anton Granatier, Milan Hatala, Jozef Horváth, Ján Imro, Ján Janček, Ferdinand Klátik, Gustáv Košťál, Ján Križan, Pavol Ján Kuna, Ján Kvačala, Ján Lichner, Ivan Markovič, Štefan Mihál, Matej Miškóci, Michal Ondič, Ján Papánek, Rudolf Slabej, Ludovít Šimko, Michal Širica, Filip Tretiník, Ján Tvarožek, Juraj Tvarožek, Jozef Vaško, Ondrej Voskár, Peter Zachar a iní.

Na Bielej hore utrpelo české stavovské povstanie zdrvujúcu porážku

Prvá bitka tridsaťročnej vojny

Ivan MRVA – Foto: archív autora

Bitka na Bielej Hore je míľnikom českých aj európskych dejín. Historici ju považujú za prvé veľké vojenské stretnutie tridsaťročnej vojny. Pre Čechov je dodnes symbolom porážky a následnej poroby. Ôsmeho novembra uplynulo štyristo rokov od tejto udalosti. Ako k nej vôbec došlo? V prvých rokoch 17. storočia v západnej Európe znepokojujúco narastalo napätie medzi protestantmi a katolíkmi. Po viacerých krvavých incidentoch a nevyočutých sťažnostiach sedem nemeckých protestantských kniežat a sedemnať ríšskych miest založili obranný spolok – Protestantskú úniu.

V prípade napadnutia sa zaviazali vzájomne si pomáhať. O rok neskôr nemeckí katolícki svetskí a cirkevní kurfiršt si sa na obranu svojich záujmov združili do Katolíckej ligy. Jej náčelníkom sa stal Maxmilián Bavorský. Dva proti sebe stojace náboženské tábory na území Nemecka zvýšili už aj tak veľmi napäté vzťahy a bolo len otázkou času, kedy zápas oboch konfesií prepukne. Miestom prvého ozbrojeného stretnutia sa stalo České kráľovstvo.

■ DYNASTICKÝ RÉBUS

Protestanti tu vďaka Majestátu Rudolfa II. z roka 1609 požívali slobody, ktoré sa však postupne obmedzovali. Katolíci boli v Čechách v menšine, tvorili asi pätnásť percent obyvateľstva, ale ich oporou bola habsburská dynastia a tiež jezuiti, Španielsko i pápež. Protestantská väčšina nebola jednotná a často dochádzalo k sporom medzi luteránmi a kalvíni, početná bola aj česko-bratská cirkev, našli sa i husiti, ba aj anabaptisti.

Panujúca habsburská dynastia musela od roka 1615 riešiť vážny dynastický problém. Cisár Matej I. ani jeho dvaja ešte žijúci bratia z rakúskej vetvy nemali potomkov, a tak nástupcom mal byť niekto zo španielskej vetvy. V roku 1617 tzv. Oľatovú zmluvou sa španielsky kráľ Filip III. vzdal nástupníckych práv na prospech Ferdinanda Štajerského. Cisár španielskeho synovca za lákavosť odškodnil Alsaskom. Budúca vláda Ferdinanda, ktorý už dosiahol veľké úspechy v rekatolizácii Štajerska i Kranjska, by znamenala posilnenie radikálneho katolíckeho krídla, a to protestantov znepokojovalo. Napriek námietkam nekatolíkov bol predsa len v roku 1617 prijatý za českého kráľa, keď sa zaviazal, že dodrží krajské slobody a Majestát Rudolfa II. zaručujúci v náboženskú slobodu.

■ PRAŽSKÁ DEFENESTRÁCIA

Uzavretie evanjelického kostola v Broumve, uväznenie protestujúcich mešťanov a demolácia rozostavaného chrámu v obci Hroby roztrpčili nekatolíkov, a to nielen v Čechách, lebo na oba kostoly sa zbierali aj protestanti v Nemecku. Cisár Matej I., ochotný vypočuť aj sťažnosti, dokonca v máji 1618 zakázal konať zjazd nekatolíckych stavov. Napriek zákazu sa zišiel v pražskom Karolíne. Po burcujúcom prejave Henricha Mateja Thurna sa jeho účastníci radikalizovali a 23. mája 1618 sa predstavitelia stavov vybrali na Pražský hrad. V kancelárii prečítali cisárskym miestodržiteľom obvinenie z porušovania slobôd a prikočili k činu – oboch miestodržiteľov Viléma Slavatu a Jaroslava Bořitu z Martina vyhodili z okien hradného paláca. Za nimi ešte letel aj pisár Fabricius. Pád z výšky okolo osemnástich metrov bez väčších zranení všetci traja zázračne prežili, čo katolícka strana považovala za priaznivé znamenie.

Tento čin bol začiatkom českého protihabsburského odboja a zároveň aj tridsaťročnej vojny. Vzbúrené protestantské stavy si zvolili tridsaťčlenné direktórium a z územia českého kráľovstva vypovedali jezuitov, ktorých označili za pôvodcov útlatu. Povstanie sa rýchlo šírilo, spor rezonoval v celej Európe. Českí protestanti obratnou propagandistickou publicistikou zdôrazňovali, že

Rozhodujúce postavenie a dôležitú úlohu mal v českom stavovskom povstaní proti Habsburgovcom doktor Ján JESEŇÁK, pôvodcom zo slovenského Jasena v Turci, ktorého po porážke na Bielej hore stihol neuveriteľne krutý ortiel.

bojujú za náboženskú slobodu pre celú Európu. Spočiatku nepriznávali, že ich vystúpenie je namierené proti vládnucej dynastii, ale pri náladách, aké zachvátili Čechy, sa dalo predpokladať, že vláda Habsburgovcov v prípade úspechu vzbúrencov nebude mať v Českom kráľovstve dlhé trvanie.

Strata českej koruny by viedla k ďalekosiahlym následkom. Dalo sa počítať s víťazstvom protestantov v Nemecku, nasledoval by koniec habsburskej vlády v Uhorsku i v rakúskych krajinách, kde paralelne s udalosťami v Česku silnela protestantská opozícia. Českí vzbúrenci rýchlo postavili do zbrane asi štyri tisícky bojovníkov pod vedením Mateja Thurna, predbežne na zaisťovanie hraníc krajiny.

■ UHORSKÝ SNEM

V čase dramatických udalostí v Prahe zasadal v Bratislave uhorský snem, ktorý mal za kráľa tiež voliť Ferdinanda Štajerského. Arcivojvodovi sa podarilo získať súhlas uhorských stavov, keď sa zaviazal rešpektovať náboženskú a krajskú slobodu. Až po potvrdení záväzku sa prvého júla 1618 konala v bratislavskom Chráme sv. Martina korunovácia Ferdinanda II., počas ktorej sa stali dve nehody. Pri opásaní panovníka sa roztrhol remeň, na ktorom visel meč sv. Štefana, a ten s hrmotom spadol na zem. Následne panovníkovi odpadol z koruny kúsok zlatej retiazky.

■ ZLÉ PREDTUHY

Tieto neprijemnosti sa považovali za zlé znamenia. Budúcnosť dala domnienkam za pravdu. Ešte počas snemových rokovaní zavítal do Bratislavy tajný emisár vzbúrených českých stavov svetoznámy lekár a rektor pražskej univerzity Ján Jesenius – Jesenský, pôvodcom z Veľkého Jasena v Turci. Mal ovplyvniť postoj uhorských stavov v neprospech voľby Ferdinanda. Neúspech a navyše ho palatín Žigmund Forgáč nechal zatknúť a dopraviť do Viedne. Po niekoľkomesačnom väznení dal prísľub, že sa v politike nebude angažovať, a mohol sa vrátiť do Prahy.

Konflikt už od leta 1618 nadobudol medzinárodný rozmer. Vzbúrencov posilnil zbor generála Mansfelda, ktorý do Čiech poslal savojský vojvoda Karol Emanuel, úhlavný nepriateľ Habsburgovcov. Mansfeld obkľučil Plzeň, aby tunajších katolíkov prinútil k poslušnosti. Habsburgovcom pochodoval na pomoc na čele niekoľkých plukov generál Buquoy, skúsený bojovník španielskej školy. Poslal ich Matejov brat arcivojvoda

Albert, miestodržiteľ Španielskeho Nizozemska. Cisárske sily rozmnožil lotrinský zbor vedený generálom Dampierom. Lotrinčania spoločne s Buquoyom prenikli hlboko do Čiech a v auguste boli už v Časlavi. Keď vzbúrencov podporili aj stavy Sliezska a Lužice, dvoch krajín českej koruny, cisárski sa museli stiahnuť. Morava, spravovaná katolíckou menšinou a opatrným zemským veliteľom Karolom zo Žerotína, váhala. Markgrófstvo sa až do mája 1619 neodhodlalo vystúpiť proti Habsburgovcom,

pomoc a pozornosť obrátili na sedmohradské knieža Gabriela Betlena. Na jeho dvor zavítal poverenec Jaroslav Zmeškal.

V júli 1619 sa v Prahe zhromaždil generálny snem stavov krajín koruny českej. Podľa holandského vzoru sa snem uzniesol, že České kráľovstvo bude konfederáciou slobodne si voliacou panovníka. Zásady Rudolfovej majestátu sa stali súčasťou novej ústavy a predpokladalo sa, že ku konfederácii sa pripoja aj ďalšie krajiny habsburskej ríše. Dvad-

Vojenská porážka protestantskej rebelie na Bielej hore bola predohrou ku krvavému divadlu v Prahe, kde na Staromestskom námestí popravity dvadsiatich siedmich predstaviteľov stavovského odboja z radov šľachty a mešťanstva.

čím sa narušilo spojenie českých odbojníkov s protestantmi v Uhorsku a Dolnom Rakúsku.

■ ZÁHADNÁ KOMÉTA

V decembri 1618 sa nad Európou objavila kométa podobná tureckej šabli. Celých tridsať dní žiarila na oblohu a vystrašila najmä Viedencanov. Obávali sa, že vojna čoskoro zaklope na dvere. Obavy sa zakrátko začali plniť. V čase vzrastajúceho strachu z budúcnosti 20. marca 1619 zomrel cisár Matej I. a jeho smrť pochovala nádej na mierové vyrovnanie s českými vzbúrencami. Prevaha na viedenskom dvore získala španielska strana, presadzujúca silové riešenie. Českí protestanti i habsburský tábor koncentrovali vojenské sily. Na jar sa vzbúrencom podarilo strhnúť aj Moravu, kde sa chopila moci česká strana a pripojila sa k odboju. Novú situáciu využil gróf Matej Thurn a s početným vojskom ťiahol cez Moravu a Dolné Rakúsko k Viedni.

■ VOJSKO NA VIEDENĚ

Ferdinand II. zvolal na 26. mája 1619 do Bratislavy ďalší snem. Nemohol ho už osobne otvoriť, lebo pred bránami Viedne stálo vojsko vzbúrencov. Panovník sa nachádzal v zdanlivo bezvýhodnej situácii. Vzhľadom na pretrvávajúce sympatie viedenských protestantov k českým spojencom sa zdalo, že je otázkou krátko času, keď Thurnovým oddielom Viedeň otvorí brány.

České stavy vyslali do Bratislavy poverencov, ale tí nemohli získať súhlas uhorskej šľachty na obnovenie konfederácie z roka 1608. Rokovania blokoval arcibiskup Peter Pázmaň, ktorý bol najdôležitejšou osobnosťou snemu.

Ferdinand II. bol v tom čase zamestnaný ríšskymi záležitosťami a po získaní väčšiny voliteľov ho kurfiršt 23. augusta 1619 zvolili za ríšsko-nemeckého cisára. České vyslanstvo sa v Bratislave presvedčilo, že uhorské stavy nemôžu ani nechcú poskytnúť väčšiu vojenskú

podporu Maxmiliana Bavorského a ním vedenej Katolíckej ligy. Cisár mu sľúbil po víťaznej vojne časti Falckého kniežatstva. Ku katolíckemu habsburskému bloku sa pripojil aj saský knieža Ján Juraj, ktorý ako horlivý luterán nenávidel kalvínov aj Fridricha Falckého. Keď ho Ferdinand II. ubezpečil, že na luteránov bude brať ohľady a naznačil mu možnosť pripojenia Hornej a Dolnej Lužice k Sasku rozhodol sa, že českých spojencov obeť a zaviazal sa podporiť cisára.

Kým katolícky tábor silnel, keďže pápež i Španielsko začali posielat veľké sumy na platenie žoldnierov, protestanti slabli. Fridrichovi sa nepodarilo zabezpečiť reálnu podporu Protestantskej únie. Jej opatrní náčelníci kráľovi prisľúbili, že vojensky budú brániť len územie Falcka, ale nie České kráľovstvo. Fridrich sa pomocou zo západu nedočkal a tak obrátil pozornosť na východ, pomoc očakával z Uhorska od Betlena, ba i od Osmanskej ríše. Uhorský stavovský snem sa koncom mája 1620 zišiel v Banskej Bystrici. Turecký vyslanec prečítal 18. augusta sultánov ferman odporúčajúci šľachte zvoliť si za kráľa Gabriela Betlena a stavy vypočuli priateľ Osmana II. Betlen sa formálne stal uhorským kráľom, ale nechcel si zahatať cestu k zmiereniu s Ferdinandom II., a preto sa nedal korunovať. Zatiaľ vojská Katolíckej ligy pacifikovali Dolné Rakúsko, odkiaľ zle platená armáda povstalcov vedená novým veliteľom kniežatom Kristianom z Anhaltu ustupovala. České vojsko mala podľa dohovoru podporiť moravská zemská hotovosť a asi osemtisícový Betlenov expedičný zbor. Úspešná agitácia cisárskej strany napokon neutralizovala Moravanov, ktorí zostali doma. Tým sa zdržala vojenská pomoc sedmohradského kniežata.

■ ZÚČTOVANIE S KACÍRMÍ

Betlen v tom čase zvädzal ťažké boje s cisárskymi oddielmi v okolí Bratislavy a na prospech českých stavov nemohol zasiahnuť. Spojená armáda Katolíckej ligy vedená kniežatom Maxmilianom Bavorským a cisárske sily vedené generálom Charlešom de Buquoy rýchlo postupovali k Prahe. Stavovské vojsko v počte asi dvadsaťtisíc vojakov zaujalo výhodné obranné postavenie neďaleko mesta na Bielej hore. Katolícke sily boli síce početnejšie, ale jeho veliteľia spočiatku váhali s útokom. Keďže sa dlhší čas boj nerozhorel, kráľ Fridrich Falcký vojsko opustil, aby na Pražskom hrade privítal vyslancov anglického kráľa. To bolo znamením pre mnohých žoldnierov českých stavov, ktorým už mesiace nevyplátili žold, aby opustili postavenie a rozliezli sa po pražských krčmách. Naproti tomu dobre platené ligistické a cisárske pluky povzbudzované karmelitánskym rehoľníkom Dominikom, ktorý niesol kalvíni ponížený obraz Panny Márie, horeli nedočkavosťou, aby mohli skončiť s českými kacírmi. Okolo obeda zaútočili. Vtedy asi tisíc vojakov elitného žoldnierskeho pešieho pluku Mateja Thurna vystrelilo do vzduchu a opustilo obrannú líniu. Zvyšné jednotky zachvátila panika a v zmatku utiekli do Prahy.

Fridrich Falcký, dozvediac sa o porážke, narychlo aj s dvorom a rodinou opustil Hradčany v takom chvate, že na Karlovom moste jeho sprievod stratil debnu s českými korunovačnými klenotmi. Stavovský odboj rýchlo dohasínal, mnoho šľachticov ušlo do zahraničia, Morava, Sliezska aj Lužica sa poddali cisárovi. Symbolickou bodkou za českých odbojom bola poprava dvadsiatich siedmich účastníkov rebelie zo šľachtického a mešťianskeho stavu na pražskom Staromestskom námestí 21. júla 1621. Bol medzi nimi Ján Jesenius – Jesenský, jeden z radcov Fridricha Falckého. Pred statím mu kat vyrezal jazyk za porušenie sľubu daného cisárovi, že sa nebude politicky angažovať...

Akademický architekt Ladislav ŠVIHEL bude navždy spojený s rozvojom Nitry Odišla významná osobnosť, národ milujúci človek

Jozef KOLLÁR – Foto: archív SNN a Štefan KAČENA

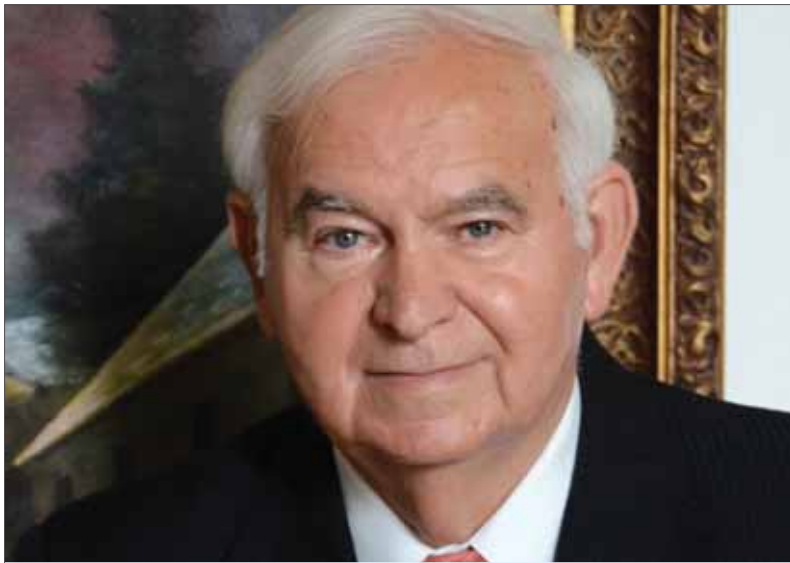
Spolupracovať a stretávať sa s takým významným človekom, ako bol Dr. h. c., Ing., umelecký architekt Ladislav ŠVIHEL (1. 4. 1938 – 6. 11. 2020), bolo nielen pre mňa, ale určite aj pre mnohých obohacujúce. Žiaľ, v minulých dňoch nás navždy opustil. Skonal v kruhu svojich najmilších a najbližších... Posledná rozlúčka s ním sa uskutočnila 10. novembra v Dome smútku na Cabajskej ceste v Nitre.

Tento významný, svoj národ milujúci človek sa narodil pod legendárnym Zborom, priamo v lokalite pod staroslávny hradom, ktorý aj umelecky vo svojich obrazoch zachytil. Po základnej a strednej škole vo svojom rodnom meste nastúpil na Stavenú fakultu Slovenskej vysokej školy technickej v Bratislave, ktorú v odbore pozemné staviteľstvo úspešne ukončil. Ďalšie vzdelanie získal na Akadémii výtvarných umení v Prahe v odbore Umelecká architektúra.

■ CELOŽIVOTNÉ LÁSKY

Svoj profesionálny život spojil s podnikom Agrokomplex – výstavníctvo Nitra, kde pôsobil najskôr vo funkcii námestníka riaditeľa a od roka 1990 až do odchodu do dôchodku ako generálny riaditeľ. Podnik doviedol na vysokú úroveň.

Spolupracoval s mnohými umelcami a známe boli aj výstavy jeho obrazov doma, ale i v zahraničí. Ako umelecký architekt sa podieľal na stvárnení reprezentatívnych výstavných úspechov nášho hospodárstva na mnohých medzinárodných výstavách – ako trebárs na svetovej výstave vo Vancouveri v Kanade. Jeho rukopis nesú renovácie kaštieľa a fontány v Malante aj umelecké

Akademický architekt Ladislav ŠVIHEL sa natrvalo zapísal nielen do dejín staroslávnej Nitry, ale aj do čestných stránok najlepších príkladov slovenského patriotizmu.

stvárnenie kríža na nitrianskom hrade, ktorý vytvoril Ján Kulich a bol venovaný Jeho Excelencii Jánovi Chryzostomovi kardinálovi Korcovi.

■ DUCHOVNÝ PARLAMENT

Za svoju činnosť bol viacrásobne ocenený. Je nositeľom radu Ľudovíta Štúra I. triedy, Pribinového kríža III.

triedy, Zlatej medaily Matice slovenskej a mnohých ďalších. Po zásluže sa stal čestným občanom mesta Nitra. Bol členom Prezídia Matice slovenskej, Nadácie Konštantína Filozofa a Správnej rady Slovenskej poľnohospodárskej univerzity v Nitre.

Treba pripomenúť aj ďalší rozmer osobnosti Ladislava Švihela. Veľmi

Meno Ing. Ladislava ŠVIHELA bude navždy nerozlučne spojené s rozvojom a dosahom celoštátnej poľnohospodárskej výstavy Agrokomplex v Nitre a jej výstaviskom, kde svoje manažérske vplyvy aj umelecký rozmer svojej osobnosti naplno prejavoval ako generálny riaditeľ vyše pätnásť rokov.

mu záležalo na prosperite slovenského národa. Na jeho povznesenie okrem iných podujatí založil po zmene spoločenských pomerov aj Duchovný parlament. Za jeho členov získal významných predstaviteľov z oblasti hospodárstva, kultúry, umenia a ďalších. Pravidelné rokovania bývali v kaštieli v Dolnej Malante spojené aj s kultúrnymi podujatiami. Odtiaľ vychádzali aj rôzne návrhy a odporúčania pre prezidenta Slovenskej republiky, Národnú radu SR a vládu Slovenskej republiky.

Práve v prostredí a areáli kaštieľa v Malante sa jeho pričinením zrodili aj známe dialógy s významnými osobnosťami z rôznych oblastí života národa, ktoré priamo vysielala Slovenská televízia aj Slovenský rozhlas. Známe boli i dialógy významných osobností vysielané priamo na Štedrý deň. Boli určite myšlienkovo bohatšie ako mnohé súčasné diskusie aj málo známych takzvaných politikov a ich osobné súboje. Ak o to RTVS prejaví záujem, sme pripravení pokračovať...

■ OSLAVA VLASTI

Obyvatelia Nitry a okolia, ale aj mnohí vlastenci zo Slovenska si určite spomenú na pravidelné veľké koncerty Hoj, vlasť moja, usporadúvané na deň Ústavy SR, a významné vianočné koncerty. Toto, žiaľ, odchodom ich autora do večnosti končí.

Je ešte mnoho činností, v ktorých bol zapojený, ale zbadáme to neskôr, lebo nám budú chýbať, no najmä bude chýbať náš priateľ a veľký človek Lacko Švihel.

Okrem všetkých tých rozsiahlych a mnohoročných aktivít viedol aj usporiadaný rodinný život. Zanechal tu smútiacu rodinu, manželku, dve dcéry s rodinami a vnúčatá, ktoré tak veľmi miloval.

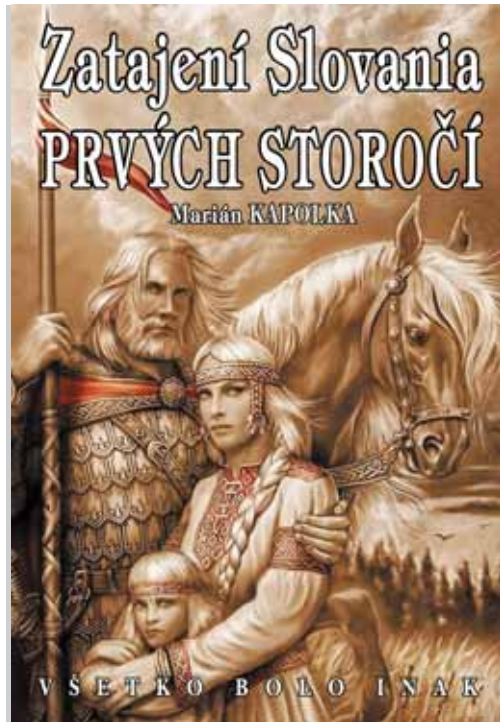
Aj mne, ale určite aj mnohým svojim priateľom, s ktorými sa tak rád stretával a vždy ich priateľsky vítal, je ľúbenie ťažké, vždy bol pripravený pomôcť, poradiť a usmerniť. Na to sa nezabúda. To tu s nami ďalej zostáva.

Nech odpočíva v pokoji. Česť jeho pamiatke a veľkému dielu, ktoré vykonal.

Marián KAPOLKA, Zatajení Slovania prvých storočí, Vydavateľstvo Matice slovenskej

Kam sa stratilo päťsto rokov našej histórie?

KNIHA TÝŽDŇA

Túto i ďalšie provokatívne otázky si položil Marián Kapolka, autor knihy Zatajení Slovania prvých storočí, ktorá práve vyšla. Skutočne sa prísťahovali Slovania do strednej Európy a na Balkán až v niekedy v 6. – 7. storočí, ako tvrdí oficiálna historiografia? A kde boli dovtedy? Ako je to možné, že podľa historikov „odrazu“ doslova zaplavili obrovskú oblasť Európy od Baltiku až po Jadran a na západe po riekou Rýn?

Podľa oficiálne prijatých verzii tieto šire priestory predtým obývali bojovné a vyspelé kmene Germánov, Keltov... Dá sa rozumne vysvetliť, ako údajne zaostali Slovania vytlačili z ich domovov spomínaných húzevnatých a dobre vyzbrojených bojovníkov? Ako to, že v antických dejepisných prameňoch o tom nie je ani len zmienka? Uskutočnilo sa naozaj také veľké sťahovanie národov v 5. – 6. storočí, keď sa vraj kompletne vymenilo obyvateľstvo na ploche asi dvoch miliónov štvorcových kilometrov? O tom, však tiež niet v starých prameňoch ani slova. Bol skutočne prvým zaznamenaným vládcom slovanských národov v našich končinách až franský kupec Samo?

Autor hľadá odpovede na naznačené otázky korektnými dôkazmi a svedectvami. Opiera sa o závery historikov a dokumenty, ktoré sú stále zatajované alebo väčšinou necitované, ktoré potvrdzujú, že Slovanom bolo „ukradnutých“ najmenej päťsto rokov dejín! Tí, ktorých jedni nazývajú Markomani a Kvádi, sú len iné mená pre Moravanov a Slovanov.

Tieto národy tu žili, pokiaľ pamäť siaha, a sú pôvodným obyvateľstvom. Boli to naši priami slovanskí predkovia. A tak aj my patríme medzi starobylé národy a mali by sme byť hrdí na svoj pôvod a dejiny. Nič lepšie na vystuženie národného povedomia na knižných pulkoch ťažko nájsť.

(se)

MEDAILÓN

Rudolf ZELENAY (*1940), diplomat, spisovateľ, publicista, novinár, historik, vysokoškolský pedagóg a cestovateľ, robil prvé kroky a skončil základnú školu v Leopoldove, maturoval v neďalekom Hlohovci, v roku 1962 absolvoval Filozofickú fakultu Univerzity Komenského v Bratislave, kde dodnes žije.

Novinárčine sa venoval štvrtoročie. Pracoval ako redaktor v denníku Šport, potom vyše štrnásť rokov vo Večerníku, odkiaľ ako hlavný sekretár odišiel do časopisov

Novinár, diplomat a spisovateľ

Projekt a Slovakia, v ktorých bol šéfredaktorom. Dvadsať rokov pracoval v diplomacii. Začínal v roku 1986 na Federálnom ministerstve zahraničných vecí v Prahe. Na tlačovom odbore ho poverili vedením dvoch oddelení. V roku 1988 absolvoval kurz pre vedúcich pracovníkov na Diplomatickej akadémii v Moskve. V období 1989 – 1992 bol prvým tajomníkom na Veľvyslanectve ČSFR v Sofii, po návrate nastúpil na Ministerstvo obrany SR, kde vykonával funkciu riaditeľa Vojenskej informačnej a tlačovej agentúry. V období 1997 – 2000 pôsobil ako veľvyslanec SR v Taliansku s akreditáciou aj pre Maltu a San Marino. V Ríme založil Slovenský kultúrny inštitút a otvoril honorárne konzuláty SR vo Florencii, v Palerme, v Terste a na Malte v meste Mellieha. Diplomatickú kariéru zavŕšil v západnej Afrike so sídlom v Nigérii a s pôsobnosťou pre ďalších osemnásť štátov (2004 – 2006). Pätnásť rokov vyučoval predmet etiketa a protokol na Filozofickej fakulte UK, konkrétne na katedrách žurnalistiky a masmediálnej komunikácie. Aktívne ovláda sedem cudzích jazykov.

V ostatnom čase napísal štyri publikácie: Kapitoly spod Kapitoly (2002), Úlet do trópov (2007), Mojich 31 divov (2009), Okolo sveta za 80 rokov (2020).

Od roka 2007 nepretržite spolupracuje s dvojtyždenníkom TELE plus, kde mu zatiaľ vyšlo takmer tristo päťdesiat článkov. Je členom Spolku slovenských spisovateľov i Syndikátu slovenských novinárov.

(rm)

HUMORESKA

Milý Donald, prekladám zasadnutie G4 na január. Sledoval som, ako u vás bežia voľby. V podstate ako u nás. Poštou hlasovali len Tvoji nevoliči, o námietkach rozhodne ústavný súd. Náš ústavný súd odmietol revíziu, koľkokrát bolo hlasované s jedným voličským preukazom. U nás sudcov zatiaľ zatvárajú len do úrovne krajského súdu, vyššie sa odstupuje. Nie je ešte všetkým dňom koniec...

A čo bude s hlasmi vašich zombíkov? Myslíš tých zatiaľ dokázaných dvadsaťtisíc neobhých, ktorí hlasovali zo záhrobia. Hollywood už určite nakrúca horor Hlas spod zeme. U nás sa

posmrtné vraj nedá voliť. Iný kraj, iný mrav, iné metódy podvodov.

Vlado Vladimirovič za prezidenta stále považuje Teba, Sia som sa nepýtal. Naše panstvo, Svitlana

neboli zmanipulované, tak sme im poslali sedemstotisíc eur. Nie všetkým, len opozícii. Paradox. Uvidí sa, koľko pošleme do Ameriky. Sankcie z našej strany, teda odo

jeme, hangáre postavíme, amerických poradcov pozveme. Súmestie Zvolen, Sliac a Bystrica premenujeme na Východnú Ameriku. Ved' keď môže byť Severná Amerika,

dat' hajdžín, to je hygiena, načúral je prírodný, tú je dva a lav je láska. S touto slovnou zásobou si Ti zatiaľ netrúfam vysvetliť viacero vecí. Napríklad rozdiel medzi vodnými delami. Bieloruské a hongkónske sú fotogenické, vidno ich v televíznych správach, ako poľievajú vlastné obyvateľstvo. Francúzske a naše sú nefotogenické, do telky sa nedostanú. Krajiny EÚ vlastných obyvateľov nepolievajú, je tu demokracia. Čo s týka testovania, tiež mi chýbajú americké slová. Keď si podľa testu pozitívny, môžeš byť negatívny, a ak si negatívny, môžeš byť pozitívny. Vlastne Ti tie záhady neviem vysvetliť ani po slovensky. Takže dovidenia v januári. Zdraví Ťa Milan ČASNOCHA MIKŠ

Vari len nie posledný list do Bieleho domu

z Bieloruska a Juan z Venezuely už blahoželali starému páňovi Joeovi. My dvaja kamaráti zostaneme, ale prepáč, so susedom sme zaviedli sankcie proti USA – pre zmanipulované voľby. Nevymysleli sme to my, len sme sa inšpirovali. Európsky parlament zaviedol sankcie proti Bielorusku po tom, čo prezidentské voľby u nich považoval za výrazne zmanipulované. Aby

mňa a suseda, sú tvrdé. Viac si nekúpime Vaše koly. Nekupovali sme ich ani doteraz, ale už máme dôvod. Ak sa k nám pripojí vláda, nekúpime ani ďalšie vaše lietadlá a vrtulníky. Je pravda, že by sme ich už nemali, kde skladovať. Aj na už kúpené bude treba nové hangáre. Chvalabohu, že neďaleko Sliacha je Badinsky prales. Stromy vyklúčujeme, základy zabetónu-

prečo by nemohla byť Východná. Zasadnutie G4 som preložil aj pre koronu. Pri prilete by ste sa museli všetci testovať. Potom karanténa. Potom zase testovačka. Keď sme už tie testy nakúpili, nevyhodíme ich. Ak by Ťa predsa len hodili do karantény, využi čas a uč sa slovenčinu. Ja sa už dlho učím po americky. Z televíznych reklám. Viem pove-

ČRTA

Štefan BANIČ sa narodil pred sto päťdesiatimi rokmi 23. novembra 1870 v obci Neštich, dnes Smolenická Nová Ves, ktorá je súčasťou terajšej obce Smolenice. Po vychodení ľudovej školy pracoval na statku grófa Pálfiho. Vyučil sa za murára a pracoval na stavbe Smolenického zámku. V roku 1907 pre biedne pomery odišiel do Spojených štátov (USA), kde pracoval na farmách aj v baniach a usadil sa v Greenville v Pensylvánii. V USA sa angažoval v krajských spolkoch, aktívne pôsobil najmä v Slovenskej lige, študoval technickú literatúru a v továrni na poľnohospodárske stroje absolvoval večernú školu. Podal viacero návrhov na zlepšenie výroby, jeho objaviteľské schopnosti majú v dejinách vedy a techniky nesporný význam.

Vynálezca z Neštichu

V roku 1912 bol svedkom leteckého nešťastia, čo ho viedlo k myšlienke vynájsť zariadenie, ktoré by zachránilo letca pri leteckej nehode. O rok neskôr na tento cieľ zostrojil prvý padák na princípe dáždnika. Tretieho júna 1914 Banič vo Washingtone vyskúšal padák pred zástupcami Leteckého patentového úradu USA, keď vyskočil zo strechy pätnásťposchodovej budovy a ďalšie zoskoky robil aj z lietadla.

Americký patentový úrad 25. augusta 1914 vydal na Baničov padák patent pod číslom 1108484; patentový spis obsahuje presný opis konštrukcie a jej nákresovú dokumentáciu.

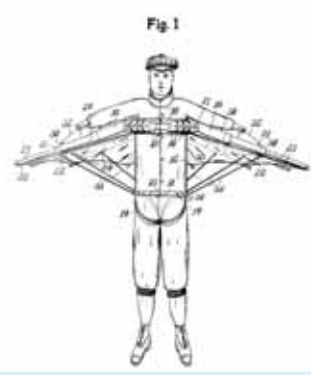
Prvá veta na Baničovom patentovom osvedčení znie:

„Nech je známe, že ja Štefan Banič, pôvodcom z rakúsko-uhorského cisárstva, usadený v Greenville, okres Mercer, štát Pensylvánia, vynášiel som isté nové účelné zlepšenie padákov, o čom podávam v nasledujúcom podrobne vysvetlenie. Baničov vynález odkúpila armáda USA, ale vojenské letectvo USA v prvej svetovej vojne nepoužívalo padáky, tie sa stali súčasťou výstroja francúzskych pilotov ku koncu vojny.

Štefan Banič sa stal čestným členom letectva USA. V roku 1921 sa vrátil na Slovensko, pôsobil tu ako murársky majster a v roku 1929 objavil kvapľovú jaskyňu Driny v Malých Karpatoch.

Zomrel 2. januára 1941 v Smolenickej Novej Vsi. V roku 1970 odhalili na Letisku Milana Rastislava Štefánika v Bratislave Baničovi pamätník a Smolenice vybudovali náhrobný kameň v tvare padáka a pamätnú tabuľu na Baničovom rodnom dome v smolenickom múzeu Molpír zriadili jeho pamätnú izbu.

František KLIMO

Baničov nákras padáka z patentovej listiny

Pavol DOBŠINSKÝ považoval povesti za mlieko, ktoré Slovákom bude chutiť

Rozprávkar s nerozprávkovým životom

Michal SITNIK – Foto: archív autora

Od skonu „slavošovského rozprávkar“ Pavla Dobšinského uplynulo tejto jesene už stodvadsaťpäť rokov. Tento všestranne činorodý človek vykonával také obrovské množstvo práce, že jej plody stále využívajú historici, literárni vedci, etnológovia, folkloristi, jazykovedci i umelci. Bol činný vo viacerých oblastiach, ale vynikol v zberateľskej, folkloristickej, národopisnej a vo vydavateľskej činnosti.

Pod vplyvom zakladateľa slovenskej folkloristiky Samuela Reussa sa upriamili najmä na ľudovú rozprávku, pričom nadväzoval na jeho chápanie ľudovej slovesnosti ako na doklady pradávnej minulosti Slovákov. Videl v nich dobre zachovalé starobylé pamiatky, ktoré pre nedostatok historických prameňov z obdobia medzi 8. a 12. storočím predstavujú jediný prameň poznania našich národných dejín, života, kultúry a myslenia ľudu. V poznámkach k Slovenským povestiam napísal: „Náš národ je ešte ten v čítaní, ktorý mliekom kŕmiť treba, aby k zázivnejším pokrmom privy-

MEMORIÁL

kol. Povesti držím za to mlieko, ktoré našim Slovákom šmakovať bude a pri ktorom si čítanie vôbec obľúbia...“

Pavol Dobšinský sa narodil 16. marca 1828 v Slavošovciach ako prvorođený syn v rodine evanjelického farára a učiteľa. Meno dostal po otcovi, ktorý pochádzal z Turčoka a patrilo k uvedomelým Slovákom i k vtedajším popredným gemerským vzdelancom.

Malý Pavol vyrastal v Sirku pod bájnym vrchom Železník. Keď mal deväť rokov, začal študovať na gymnáziu v Rožňave a neskôr v Miškovci, kde sa zdokonalil v maďarčine a absolvoval nižšie gymnaziálne štúdium. Aj keď bola rodina chudobná, otcovi záležalo na synovom vzdelaní. Preto Pavol od roka 1840 chodil do lýcea v Levoči, kde sa vzdelával v teológii a vo filozofii. V tom čase patrilo levočské lýceum medzi najlepšie stredné školy na Slovensku a bolo úzko späté s pohovnými osudmi štúrovskej generácie. Štrnásťročný Dobšinský sa tu zoznámil s Jánom Bottom a Ľudovítom Kubánim. Stali sa členmi súkromného študentského spolku Jednota mládeže slovenskej, ktorý viedol Ján Francisci Rimavský.

Pobyt v Levoči priviedol Dobšinského k zberateľskej, tvorivej a publicistickej činnosti. Spolu s ostatnými aktívnymi študentmi vo veľkej miere pomohol k oživeniu a poznaniu národného života. V roku 1846 vyšiel Levočský zábavník s podtitulom Prostonárodný zábavník, do ktorého prispel zápismi vyše dvadsiatich piesní a štyroch rozprávok.

FOLKLÓRNE PODNETY

Folklorne východiská a inšpirácie podstatne ovplyvnili pôvodnú Dobšinského tvorbu i celú generá-

ciu mladých štúrovských básnikov. V tomto čase vznikli jeho prvotiny K Tatrám, Báseň, Spievanky, Časy, Opustený, K životu, Hlas Tatier a preklad Cicerónových Paradoxov. V roku 1848 bola Jednota mládeže slovenskej pod maďarizačným tlakom zatvorená a študenti sa porozchádzali. Vtedy dvadsaťročný Dobšinský už prekladal zo srbochorváčtiny, z angličtiny, francúzštiny, poľštiny a ruštiny. Čakal ho však život, ktorý vôbec nebol rozprávkový, ale plný prekážok, ktoré mu bránili plne rozvíňať a uplatniť všetky schopnosti.

V roku 1850 po prepustení z vojenskej služby sa s vážne podlomeným zdravím vrátil zotaviť k rodičom do Sirku. Neoddychoval ani nezaháľal. Naplno sa oddával zberateľskej činnosti a venoval sa príprave na kandidátsku skúšku. Úspešne ju zložil a stal sa tajomníkom revúckeho farára Samuela Reussa. Na nasledujúce desaťročie sa Dobšinský zriekol túžby študovať vo Viedni a nedarilo sa mu získať ani profesorské miesto v Levoči. Pokiaľ v roku 1858 nedostal prácu na novozriadenej Katedre slovenskej reči a literatúry na evanjelickom lýceu v Banskej Štiavnici, pôsobil ako kaplán v Brezne a v Rožňavskom Bystrom.

DRIENČANSKÝ GRIMM

Počas pedagogického pôsobenia na lýceu v Banskej Štiavnici sa usiloval zjednotiť národno-literárne snahy inteligencie. Koncom roka 1859 požiadal o povolenie vydávať časopis pre umenie a literatúru pod názvom Sokol. Prvé číslo vyšlo už o rok a na jeho stránkach publikovali poéziu Samo Chalupka, Ján Botto, Andrej Sládkovič, Janko Kráľ, Ján Čajka a ďalší. Nechýbali úryvky

z prekladov Czajkowského a Mickiewicza, rozpravy z kultúrneho a zo spoločenského života, výzvy, ale aj iné užitočné informácie. Sokol sa stal kronikou a usmerňovačom spoločenského a kultúrneho života na Slovensku. Lenže v nepokojných časoch, poznačených neúspechom revolúcie meruňského roku, prestáva v roku 1861 Sokol vychádzať, lebo klesol počet predplatiteľov a okolnosti na jeho udržanie neboli žižlivé. Pomery napokon donútili Dobšinského odísť zo Štiavnice. Usadil sa ako kazateľ v gemerskej dedinke Drienčany. Po smrti priateľa Janka Čajaka požiadala o ruku vdovu po ňom Adelu Medveckú Čajakovú. Tá priviedla na drienčanskú faru i malého syna Janka, z ktorého neskôr tiež vyrástol spisovateľ...

V roku 1858 vydali August Horislav Škultéty a Pavol Dobšinský prvý zväzok Slovenských povestí. Do roku 1861 vyšlo šesť zošitov so šesťdesiatimi štyrmi ľudovými rozprávkami. V úvode ku knihe zdôvodnili zostavovatelia potrebu vydania slovenských ľudových rozprávok a obhajovali ich hodnotu a význam proti tvrdeniam, že sú to „bludy, nezmysly, povery – výtvory neokrôchanej obrazotvornosti“. Nenechali sa odradiť predsudkami a zastávali názor, že ľudové rozprávky sú prejavom bohatej obrazotvornosti, vyspelého poetického ducha a múdrosti ľudu. Dielo sa však nestretlo s takým prijatím a so záujmom verejnosti, aké by si bolo zaslúžilo. Preto aj Dobšinského pokusy pokračovať vo vydávaní slovenských povestí v nasledujúcom období zlyhali. Neúspešne sa skončil aj jeho úmysel vydať ďalšie zväzky Zorničky a Rečňovanky.

POMOC MATICE

Priekopníkovi národopisnej práce svitli lepšie časy po založení Matice slovenskej. Podporovala jeho úsilie a poverila ho organizovaním zbierania plodov ústnej ľudovej slovesnosti. Myšlienky o tom, ako najvhodnejšie zbierať folklórny a národopisný materiál, zhrnul Dobšinský v Pešťbudínskych vedomostiach, pričom neúnavne presadzoval tézu o zbieraní materiálu priamo „z úst ľudu“.

Od roka 1867 spolupracoval na vydávaní Zborníka slovenských národných piesní, povestí, príslaví, porekadiel, hádok, hier, obyčají a povier. Sám doň aj prispieval a neskôr ho redigoval. Výsledky

dlhoročného štúdia slovenských ľudových rozprávok publikoval v roku 1871 v Úvahách o slovenských povestiach. Život slovenského ľudu a rôzne typy ľudových zábavných hier v jednotlivých častiach roka opísal v roku 1880 v knihe Prostonárodné obyčaje, povery a hry slovenské.

Najväčšie dielo Prostonárodné slovenské povesti vydal Dobšinský na sklonku života na vlastné náklady. Táto dosiaľ najobsiahlejšia a najkompletnejšia zbierka slovenských rozprávok vyšla v rokoch 1880 – 1883 v Martine v ôsmich zošitoch a tvorilo ju deväťdesiat rozprávok. Väčšina z nich vyšla prvýkrát, ale niektoré pochádzali zo zbierky Janka Francisciho a v pozmenenej podobe boli publikované aj doktoré ľudové rozprávky zo Slovenských pohádek a povestí od Boženy Němcovej.

Charakteristickým znakom zbierky je jednotná autorská línia všetkých rozprávok, keďže Dobšinský rešpektoval svojrázny rozprávačský štýl, zvláštnosti a jazyk ľudových rozprávok. Cenil si ich svojrázny zmysel pre zovšeobecňovanie a bol proti akejkoľvek konkretizácii a dokreslovaniu rozprávkových obrazov.

SKVELÝ ROZPRAVAČ

Pavol Dobšinský zomrel krátko po zavŕšení vydania Prostonárodných slovenských povestí 22. októbra 1885. Pochovaný je v Drienčanoch na cintoríne pri kostole neďaleko fary, v ktorej žil a tvoril dvadsaťštyri rokov. Ľudia si ho vážili a mali radi nielen pre pôsobenie v kňazskom povolani, ale tiež pre obetavosť, keď sa na neho obracali s problémami. Mal povest' jedinečného kazateľa, skvelého rozprávača a oduševneného pedagóga. Nikomu neodmietol pomoc, vždy sa prejavoval tolerantnosťou, rozvahou a znalosťou životných situácií. Z jeho predstáv a túžob sa splnila iba časť, aj keď vynaložil veľa síl na ich uskutočnenie. Istotne by ho však tešilo zistenie, ako veľmi pomohol našej kultúre a v akej úcte ho máme podnes.

Pod múrmi drienčanského kostola má Pavol Dobšinský postavený pamätník Zlatá podkova, zlaté pero, zlatý vlas ako symbolickú ozvenu slovenských ľudových rozprávok, ktoré zozbieral a zachoval pre ďalšie pokolenia. Práve jemu vďačíme za povýšenie slovenskej rozprávky na európsku úroveň.

FEJTÓN

Keď nekoná štát, rozhodol som sa konať osobne vo vlastnom záujme. Pripojil som sa k hromadnej žalobe na Čínu, ktorú podali aktivisti na texaský súd. Žalujúci občania a tretosektorové spolky žiadajú od Číny kompenzáciu dvadsať miliónov dolárov za ujmy spôsobené koronavírusom. Moja ujma zatiaľ predstavuje jeden dolár, takže úhrnná žaloba by bola dvadsať miliónov jeden dolár. Na jeden dolár som odhadol cenu vlastnoručne vyrobeného rúška. Navyše som dodržal trend z Grasalkovičovho paláca. Požiadal som advokátov, aby žaloba obsahovala výhradu voči čínskemu nedodržaniu ľudských práv. Žiadosť na EÚ, aby zakázala dovoz respirátorov, pľúcnych ventilácií, koronatestov a ďalších sortimentov z Číny a Ruska, už som odoslal. Ani

vo forme daru. Neverím Danajcom, i keď nám dary prinášajú. Laokoön takto varoval Trójancov pred trójskym koňom a došlo na jeho slová. Radšej nech nám naši spojenci zabrazia dodávky respirátorov, ako nepriatelia pošlú dary. A pľúcne ventilácie nech

tak skoro neobnovíme. Sú na tom len o trochu horšie ako my.

Šéfstvo NATO upozornilo členov, že napriek kolapsom ekonomík a utrpeniu ľudí v súvislosti s pandémiou nikto nezrušil príkaz investovať dve percentá HDP do zbrojenia.

Máme vlastnú hlavu aj spôsob

si Čiňania posielajú do USA, odkiaľ majú najviac objednávok. My máme svoju hrdosť. Aj Španieli. Požiadali o pomoc NATO. Nie ako Taliani. Prijali pomoc od Rusov a Čiňanov a ich prezident sa im za to dokonca poďakoval. Mäkké chrčtice. Našej žiadosti o pomoc z Česka a Nemecka určite bude vyhovieť. Len čo sa u nich situácia zlepši a dostanú dodávky z Číny a Ruska. Ak nám nepomôžu, výrobu v ich fabrikách na Slovensku

hrdo vypnime hrude. Naše budúce stíhačky nám to zabezpečili na dlhé roky dopredu. Nie nadarmo nás tu pustošili husitské nájazdy. Nepriateľ se nelekejte a na množstvi peněz nehľadte, alebo tak nejako to povedal Žižka. My sme si to uchovali dodnes. Pandémie a krízy sa nebojíme a stíhačky kúpime. V Česku a ďalších krajinách je už nasadená armáda na pomoc v boji s pandémiou. Česká armáda distribuuje zdravotnícky

materiál. Viacero amerických štátov nasadilo jednotky Národnej gardy, všetky náklady s tým spojené zobraba na seba federálna vláda. My by sme tiež nasadili armádu a Národnú gardu, keby sme ju mali. Ľudové milície sme zrušili. Povinnú vojenskú službu takisto. Na vyvázenie máme u nás vynikajúcich hráčov počítačových hier. Aj profesionálnych. Na spolky amatérskych civilných vyznávačov vojenskej prípravy a na držiteľov legálnych zbraní sa naše vlády vždy dívali ako na možný protivládny odboj. Reminiscencie na SNP? Vo Švajčiarsku a v USA presne naopak. My na všetko máme vlastný spôsob. Nebudeme odkukávať. Lebo, nedajbože, by sme začali odkukávať od Brazilčanov. Gangstri z Rio de Janeira vyhlásili, že pokiaľ vláda nedokáže zabezpečiť zákaz vychádzania, oni to zabezpečia vlastnými silami.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

Profesor Milan PAZÚRIK sa významne podpísal pod hudobný život v Matici slovenskej

Zaslúžilá osobnosť zborového spevu a dirigovania

Mariana KOLOŠTOVÁ – Foto: archív M. P.

Vysokoškolského profesora v odbore hudobnej teórie a pedagogiky Milana PAZÚRIKA (*1950) by sme mohli označiť viacerými prívlastkami – dlhoročný vysokoškolský pedagóg, výrazný reprezentant a propagátor zborového umenia doma i v zahraničí, garant doktorandského štúdia didaktika hudobného umenia, garant študijného programu školské hudobné súbory, umelecký riaditeľ a odborný garant medzinárodne etablovaných podujatí Akademická Banská Bystrica, Cantus Choralis Slovaca a letných dirigentských kurzov.

Na Katedre hudobnej kultúry Pedagogickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, kde pôsobí vyše štyri desaťročia, sa špecializuje najmä na oblasť zborového spevu a dirigovania zboru, hudobnej dramaturgie a vedenia vokálnych skupín. Odborný poradca pre FIMU (Festival International de Musique Universitaire – Medzinárodný festival univerzitnej hudby) pre strednú Európu a krajiny V4. Skvelý organizátor, predseda výboru Speváckeho zboru slovenských učiteľov pri Dome SZSU v Trenčianskych Tepliciach, manažér a aktívny zborový spevák (od roka 1978 člen SZSU a speváckeho zboru Hron). Plných štyridsať rokov umelecký vedúci a dirigent Univerzitného miešaného speváckeho zboru Mladost.

Na začiatku štúdií výrazným impulzom v rozhodovaní o jeho smerovaní boli časté rozhovory a stretnutia s Dr. Jozefom Tvrdoňom v Kremnici, vtedajšou výraznou osobnosťou hudobného života na Slovensku. Štúdium na Pedagogickej fakulte v Ban-

skej Bystrici podporilo jeho zámer venovať sa hudbe a stať sa učiteľom. Bola to predovšetkým práca v speváckom zbere, ktorá naplnila jeho postupne rastúce ambície, číhadosť venovať sa tejto výsostne kolektívnej práci. Po prevzatí ženského speváckeho zboru Mladost (1979) sa natrvalo a definitívne rozhodlo o jeho odbornej profilácii. Vážnosť zbornajstrovského postu, ochota prevziať umelecké vedenie domáceho vokálneho telesa patria v jeho profesionálnom živote

PROFIL MATIČIARA

k chvíľam najvzácnejším! Jubilat ich naplnil mierou vrchovatou, so svedomitým podielom aktívnej spolupráce s doc. PhDr. Tiborom Sedlickým, CSc. Ďalšími paralelnými aktivitami bolo organizovanie letných dirigentských kurzov (v spolupráci s Maticou slovenskou, Národným osvetovým centrom a Univerzitou Mateja Bela), cyklických diaľkových školení dirigentov zbornajstrov, dodnes je čle-

Profesor Milan PAZÚRIK – významný predstaviteľ zborového spevu a dirigovania na Slovensku

nom odborných porôt na domácich a medzinárodných súťažiach. Vo svojej práci nepoľavil, od roka 1983 s komorným, v súčasnosti so Speváckym zborom mesta Brezna, od roka 1985 spoluprácou s komorným ženským vokálnym telesom Družba, v roku 1990 pretransformovaným na

miešaný spevácky zbor Collegium Cantus.

Členom Matice slovenskej je od roka 1993. Koncom deväťdesiatych rokov a začiatkom nového milénia organizoval a odborne garantoval dirigentské kurzy a školenia pre začínajúcich a stredne vyspelých dirigentov speváckych zborov. V roku 2006 sa stal členom výboru Hudobného odboru Matice slovenskej, ktorému predsedal prof. PhDr. Oskár Elsček, DrSc., a v roku 2017 sa stal jeho predsedom. Túto významnú funkciu zastáva aj v súčasnosti.

Je zakladateľom Horehronských slávností zborového spevu v Brezne, Festivalu speváckych zborov Matice slovenskej v Banskej Bystrici, Adventných stretnutí akademických speváckych zborov, pokračovateľom tradície Festivalu Viliama Figušu-Bystrého v Banskej Bystrici. Vyše pätnásť rokov participuje na umelecko-pedagogickom vzdelávaní krajanov na Dolnej zemi, najmä vo Vojvodine, ale aj u krajanov v Budapešti. Spolupracuje s umeleckým zázemím vojvodinských spolkov zameraných na hudobnú kultúru, zborovú prácu a tvorbu, metodický rozvoj činnosti spolkov, podporovaním kvalifikačného rastu budúcich pedagógov, vedúcich a tvorcov súborov na všetkých úrovniach riadenia. Profesorovi Milanovi Pazúrikovi želáme do ďalších rokov najmä pevné zdravie, rodinnú pohodu v kruhu najbližších a veľa životného optimizmu pri uskutočňovaní cieľov, ktoré si ešte predšavzal naplniť.

MATIČNÉ DEPEŠE

Bez veľkých slov a gest

Jedenásteho novembra počas Dňa vojnových veteránov si pamiatku obetí prvej svetovej vojny na Vojenskom cintoríne v Petržalke-Kopčanoch uctila v mene občianskeho združenia CYRILOMETODIADA aj jeho predsedníčka Daniela Suchá. K oficiálnym štátnym vencom pridala ružu so slovami: „Nech obeť vojen nikdy nezostanú zabudnuté, aby sa podobné kataklizmy už nikdy neopakovali.“

D. Suchá vyzvala matičiárov a všetkých Slovákov, aby sa pripojili k výzve niektorých historikov, ktorí odmietli parlamentné schválenie 28. októbra za štátny sviatok. Podľa historikov to mal byť 30. október. SNN sa tejto téme už venovali.

(se)

Ako predseda Svetového združenia Slovákov v zahraničí, strešnej organizácie slovenského sveta, ktorá združuje 114 organizácií z 26 krajín sveta, sa chcem vyjadriť k historickému i súčasnému významu Matice slovenskej pre tento dôležitý segment slovenskej kultúry.

Podpora z Prahy

V zahraničí žije jeden a pol až dva milióny osôb slovenského pôvodu. Aj v zmysle Ústavy SR sú integrálnou súčasťou slovenského národa, ich kultúra a udržiavanie identity sú podporované Slovenskou republikou. Jedným z kanálov, ktorými sa tak deje, je i nešťatna ustanovizeň – Matica slovenská.

V minulosti zohrala neraz zásadnú či dokonca rozhodujúcu rolu. I dnes je jej úloha nemalá, zvlášť, samozrejme, v krajinách, kde pôsobia zahraničné matice. Mimoriadne pozitívne je zvlášť pôsobenie malého, ale agilného pracoviska – Múzea zahraničných Slovákov Matice slovenskej.

Aj preto nám záleží na tom, aby bola Matica slovenská podporovaná zo strany štátu tak, aby mohla dôstojne pôsobiť a naplniť i tieto svoje úlohy.

Chceme vyjadriť presvedčenie, že Matica slovenská prekonala niektoré negatívne trendy z minulosti, došlo v nej ku generáčnej obmene, a myslíme si, že by nebolo spravodlivé trestať ju za chyby bývalých predstaviteľov, ktorých je súčasné vedenie Matice samo razantným kritikom.

Chápeme, samozrejme, dnešnú situáciu, keď dochádza k mnohým úsporným opatreniam. Domnievame sa, že kultúra či starostlivosť o Slovákov žijúcich v zahraničí by s ohľadom na svoju dlhodobú podfinancovanosť i na programové vyhlásenie vlády SR nemali patriť k tým najviac postihnutým oblastiam. To úzko súvisí aj s financovaním Matice slovenskej, ktoré by rovnako nemalo byť znižované nadproporcionálne, a predovšetkým tak, aby to viedlo k nevratnému poškodeniu ustanovizne, ktorá má nesporne – bez ohľadu na to, aké má kto z nás aktuálne politické názory – zásadné zásluhy o náš spoločný národ a jeho hodnoty.

Vladimír SKALSKÝ,
predseda Svetového združenia Slovákov v zahraničí

Obetavosť matičiárov prekonáva nepriaznivú pandemickú situáciu Trom sokolom z Plešivca aj toho roku vzdali úctu

Text a foto: Tatiana TOMKOVÁ

Aj keď pandemická situácia spojená s núdzovým stavom nepraje robiť spomienkové slávnosti tak, ako sa to u nás traduje a ako sa patrí, sme radi, že aspoň malou spomienkou si matičiári v Plešivci pripomenuli troch národných hrdinov – sokolov – položením vencov pri pamätnej tabuli akademického sochára Frisca Motošku.

Tento už tradičný symbolický akt sa opakuje už niekoľko rokov, aj v tomto roku, a napriek tomu, že sa i veľa okolností zmenilo na horšie, našiel sa spôsob, ako sa dá prejavíť úcta. Matica slovenská, obec Plešivec a OV SZPB Rožňava vyslali svojich zástupcov a pietny akt sa uskutočnil v komornom prostredí, ale dôstojne a s rešpektom.

Troja slovenskí sokoli – Štefan Marko Daxner – politik, národovec, publicista, Ján Francisci – národný buditeľ, politik, básnik, publicista,

Štefan Marko Daxner, Ján Francisci a Michal Bakuliny aj pod šibenicom odmietli zradiť ideály revolúcie 1948 a nedopustili, aby slovenské gardy začlenili do maďarského vojska. Ich hrdinstvo v Plešivci pripomína táto pamätná tabuľa.

redaktor, pedagóg, zberateľ ľudovej slovesnosti, zakladateľ a funkcionár Matice slovenskej, Michal Bakuliny – zakladajúci člen Matice slovenskej a Prvého slovenského ev. a. v. gym-

názia v Revúcej, nechceli dopustiť, aby slovenské gardy boli zadelené do maďarského vojska, preto boli odsúdení na smrť šibenicom. V poslednej chvíli, keď už odsúdenci stáli na ple-

Matičiári v Lehote pripomenuli desaťročné jubileum obnovenia činnosti

Aj s ocenením od starostu obce

Veronika BILICOVÁ, Dom MS v Nitre – Foto: Milan BALLA

Sprava starosta obce Lehota R. Kriváček a predseda MO MS Lehota D. Pavel

V minulých dňoch si matičiári v Lehote chceli slávnostne pripomenúť desiate výročie od oživotvorenia činnosti za účasti všetkých svojich členov. Keďže protiepidemiologické opatrenia spôsobili, že sa oslavy konať nemohli, starosta obce Radoslav Kriváček cez sociálne siete zverejnil udelenie ceny predsedovi MO MS Ing. Danielovi Pavelovi za mimoriadny občiansky a celospoločenský prínos v oblasti kultúry, rozvoja povedomia, popularizácie lokálnej histórie a úspešnej reprezentácie obce. Cenu predsedovi MO slávnostne odovzdávajú po uvoľnení opatrení.

Tunajší odbor Matice slovenskej sa aktívne podieľa na mapovaní regionálnej histórie s dôrazom na obec Lehota. V spolupráci s vedením obce vydal už viaceré historické publikácie. V septembri popularizoval verejnosti výskum unikátnej náhodne objavenej panskej tehelne, ktorej priebeh archeologického výskumu je zachy-

tený na novom infobode obce. Členovia sa aktívne venujú folklóru v matičných kolektívoch v spevokole Lehota a Lehotskej štvorke. Nič nedlhujú ani v tejto oblasti, keď nedávno vydali po zberateľskej a výskumnej práci spevník Staršie ľudové piesne z Lehoty a blízkeho okolia, rekonštrukciu Lehotskej svadby alebo šesť doteraz vydaných CD nahrá-

Obecné vyznamenanie Lehoty, ktorým poctia matičného predsedu v obci

vok ľudových piesní. Pod miestnym odborom pôsobí aj Matičný klub mladých, ktorý sa aktívne venuje komunitnému životu, ale aj dobrovoľnej pomoci viacerým obecným organizáciám. Za desať rokov svojej novej činnosti sa Miestny odbor Matice slovenskej v Lehote pod vedením D. Pavela zaradil medzi najväčšie odbory na Slovensku.

OČAMI MATIČIARA

Matica slovenská – organizácia, na ktorú sme hrdí my všetci Slováci žijúci doma či v zahraničí, organizácia, ktorá by mala byť podporovaná, aby pokračovala v svojej dôležitej činnosti, aby plnila svoje poslanie. Namiesto toho znižovaním financií ju likvidujeme, podrezávame vetvu našej kultúrnej organizácii. Ktorý z národov to robí? Myslí si že žiaden.

Nijaký národ by to neurobil

Každý národ sa snaží čo najviac zviditeľňovať svoju kultúru. Ktorá iná organizácia ju môže nahradiť, rozvíjať a upevňovať slovenské vlastenectvo, prebúdať a umocňovať národné povedomie Slovákov i krajanov žijúcich v zahraničí, prehlibovať vzťah občanov k slovenskej štátnosti? Ale aj zúčastňovať sa na propagácii Slovenskej republiky, rozvíjať styky s európskymi a so svetovými organizáciami pre otázky kultúry, národnej identity a plniť ďalšie dôležité úlohy. Z tohto dôvodu by naše orgány mali prehodnotiť svoje rozhodnutie.

So zármutkom sme sa dozvedeli o skracovaní dotácií NAŠEJ Matice slovenskej. Pre nás Slovákov žijúcich v zahraničí je to nepochopiteľný krok! Keď sme odchádzali za hranice Slovenska, v srdci sme si brali so sebou kus slovenskej zeme. Čo sa stane so zemou, keď sa nepolieva? Čo sa stane so zemou, keď na ňu nesvieti slnko? Čo sa stane so zemou, keď sa neobhospodaruje? Matica slovenská od svojho vzniku až podnes bola našou vodou, našim slnkom a naším kultúrnym správcem. Ak jej pôsobenie zanikne, lebo bez finančnej podpory aj s najlepšou vôľou oddaných pracovníkov iná možnosť nie je, tak nás opustí jeden z hlavných pilierov, ktorý udržuje našu slovenskú kultúru pre nás a našich potomkov. Naozaj to chceme? Naozaj chceme prestať propagovať našu krásnu krajinu?

Prehodnoťte, prosím, Vaše rozhodnutie, ktoré trvalo poznačí našu identitu, na ktorú sme pravom hrdí! Dôverujeme Vám a prosíme Vás, aby ste nás nesklamali!

Edita MANÁKOVÁ
Spolok francúzsko-slovenského priateľstva

Matičari nezabudli na sté výročie návratu slovenských legionárov

Odhalili pamätnú tabuľu na Legiobanke v Bratislave

Veronika GRZNÁROVÁ, hovorkyňa Matice slovenskej

Matica slovenská osadila 11. novembra 2020 v Bratislave pamätnú tabuľu pri príležitosti stého výročia ukončenia sibírskej anabázy a návratu posledných česko-slovenských legionárov do vlasti v roku 1920. Ustanovili si tým uctiť Slovákov v česko-slovenských légiách, ktorí prispeli k začatiu nového slovenského národného a demokratického života po rozpade monarchie.

Pamätnú tabuľu s menami slovenských legionárskych osobností i matičiarov našde verejnosť na budove Eximbanky na Grösslingovej ulici, ktorá bola v minulosti sídlom Banky česko-slovenských légii známej pod názvom Legiobanka. „Mrzí ma, že štát nevenuje dostatočnú pozornosť slovenským legionárom, ktorí nasadzovali život v boji za nový demokratický štát na troskách Rakúsko-Uhorska. Bez česko-slovenských légii by slovenskí a českí politici len ťažko presvedčili mocnosti, aby sa priklonili k vzniku prvého Česko-Slovenska. Za myšlienku vzniku tejto armády vďačíme práve generálovi Milanovi Rastislavovi Štefánikovi,“ priblížil predseda Matice slovenskej Marián Gešper. Ustanovenie plánuje slávnostné odhalenie pamätnej tabule po zlepšení situácie v kultúre a uvoľnení protiepidemiologických opatrení štátu.

„Cítili sme morálnu povinnosť vzdať hold slovenským legionárom, pretože sa medzi nimi nachádzalo veľa členov Matice slovenskej. Za všetkých matičiarov spomeniem Janka Jesenského, Jozefa Gregora Tajovského, Vladimíra Daxnera, Mikuláša Gaceka, Jozefa Honzu - Dubnic-

Predstavitelia Matice slovenskej pred sídlom niekdajšej Legiobanky (Eximbanka) v Bratislave odhalili k stému výročiu návratu posledných slovenských legionárov pamätnú tabuľu aj s menoslovom.

kého, či generálov Rudolfa Viesta, Ferdinanda Čatloša a Jozefa Martina Kristina, otca nedávno zosnulej herečky Evy Kristinovej,“ ozrejmil predseda Matice.

V roku 1920 sa definitívne vrátili do vlasti poslední česko-slovenskí legionári z vojnovy Sibíri, čím zvrátili svoje legionárske pôsobenie. Posledný tridsiaty šiesty

lodný transport sedemsto dvadsiatich česko-slovenských vojakov sa naľodil 2. septembra 1920 na loď Heffron. Po mesačnej plavbe sa loď doplavila do prístavu Terst presne 11. novembra 1920, teda na druhé výročie ukončenia prvej svetovej vojny. Domov sa vrátili už do zmenených politických a spoločenských pomerov.

Obdobie spoločenského temna zasiahlo aj činnosť Matice slovenskej v Žiline

Plány a oslavy jubileí ostali na papieri

Katarína KALANKOVÁ, riaditeľka Domu Matice slovenskej v Žiline

Karanténne opatrenia, obmedzenie hromadných podujatí, psychologický nátlak na akceptovanie obmedzenia slobody občanov zasiahli takmer všetky oblasti, nevyimajúc kultúru a, samozrejme, aj Maticu slovenskú.

Už roky je Matica slovenská oproti ostatným kultúrnym ustanovizniam finančne poddimenzovaná a jej budúcnosť, závislá od dotácií od štátu, je pochmúrna a neistá. Súčasné nastavenie Ministerstva kultúry je antinárrodné, názorová liberalizácia vo vzťahu k všetkému národnému je veľmi silná. Kultivovaná diskusia a akceptácia argumentov o potrebe zachovania a rozvíjania kultúrneho, vedeckého, záujmového dedičstva Matice slovenskej viazne a odvíja sa od osobného postoja a názorov jednotlivca, ktorý drží opraty v oblasti kultúry.

Dom Matice slovenskej v roku 2020 plánoval mnoho podujatí, výstav, prednášok. Všetky sa v rámci epidemiologickej situácie zrušili. Projekty, financované cez samosprávu, tiež boli zrušené. Žilinský miestny odbor Matice slovenskej sa však pravidelne stretával. V novembri tunajší matičari oslavujú sté výročie založenia miestneho odboru MS a dvadsiate

piate výročie vzniku D MS. K tomuto výročiu plánovali Akadémiu, ktorej súčasťou mali byť prednášky, prezentácia činnosti MO MS v Žiline, ako aj folklórnych súborov z regiónu Žilina. Keďže aktuálny stav nám nedovoľuje pripomenúť si a osláviť tieto výročia, MO MS v Žiline a D MS Žilina pracoval na bulletine k spomínaným výročiam, v ktorom publikuje prierez činnosti MO MS v Žiline a D MS Žilina a ktorý slovné aj obrazovo pripomenie aktivity matičiarov.

Napriek spomínaným ťažkostiam sa v auguste podarilo

v obchodnom centre Mirage usporiadať výstavu pod názvom Dvaja výnimoční Slováci očami histórie – Sláva národa hodná je obetí k dvojstoročniciu narodenia Jozefa Miloslava Hurbana a Život bez domova z argentínskej pozostalosti Jozefa Čigera Hronského.

Matičari v Žiline veria, že čas temnoty čoskoro prejde a nájde sa cesta dôstojného dialógu medzi štátom a Maticou slovenskou, že Matica slovenská ako pestovateľka národnej myšlienky a myšlienky nášho slovenského domova bude naďalej aktívna, prejde týmto neradostným obdobím a bude pokračovať svojimi aktivitami pri šírení národných ideí a myšlienok národného kultúrneho domova.

Matica slovenská je, bude a ostane modernou národno-kultúrnou ustanovizňou, ktorá bude ďalej spájať zanietených profesionálov, dobrovoľných záujemcov, milovníkov národa. Vždy bude ochrankyňou Slovenska a milovníčka všetkého slovenského.

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

V SNN 43/2020 sme sa v súvislosti s vládnym návrhom štátneho rozpočtu pýtali, aký schodok si v ňom Matovičov kabinet naplánoval. Aj keď to nebola najľahšia otázka, mnohí čitatelia si dali tú námahu a správne údaje si vyľadali aj z nami publikovaných podkladov. Správna odpoveď mala znieť, že v budúcom roku chce vláda hospodáriť so schodkom 9,68 percenta HDP, čo vo finančnom vyjadrení predstavuje presne 8 049 361 140 eur. Spomedzi usilovných riešiteľov kvízu sme vyžrebovali týchto výhercov: Mária Tomášová, Košice; Gabriel Kysel, Lubochňa; Ján Mikletič, Trenčín.

• Práve v týchto dňoch sme si aj článkom Petra Schvanthera pripomínali návrat posledných legionárov z bojisk prvej svetovej vojny do vlasti. Napište nám, po koľkých rokoch od oficiálneho ukončenia Veľkej vojny sa tak stalo?

Svoje odpovede nám posielajte na redakčné kontakty aj v elektronickej podobe, ktoré nájdete v tiráži týchto novín, našej administrátorky Ľubici Rišiaňovej do vydania ďalšieho (už 48) čísla matičného týždenníka.

(se)

(lk)

PRIPOMÍNAME SI

21. novembra

– pred dvesto sedemdesiatimi piatimi rokmi sa narodil gréckokatolícky biskup Gregor Tarkovič (1745–1841); prvý gréckokatolícky biskup Prešovskej eparchie, bol organizátorom života gréckokatolíckej cirkvi na východnom Slovensku a v Podkarpatskej Rusi

– pred sto pätnástimi rokmi sa narodil herec Adam Matejka (1905 – 1988); vytvoril vyše sto filmových a televíznych postáv, napríklad vo filmoch Šťastie príde v nedeľu (ošetrovateľ), Veľká samota (Houfek), Pieseň o sivom holubovi (kostolník)

– pred pätnástimi rokmi zomrel politik Ivan Brndiar (1944 – 2005); bývalý poslanec SNR za Demokratickú stranu (1990 – 1992), ktorej bol v rokoch 1998 – 1999 predsedom

22. novembra

– pred šesťdesiatimi rokmi sa narodil herec Ján Gallovič (1960); v rokoch 1983 – 1985 sólista spevohry Novej scény, neskôr prešiel do Divadla Andreja Bagara v Nitre, nakoniec zakotvil v činohre SND

23. novembra

– pred sto päťdesiatimi rokmi sa narodil konštruktér a vynálezca Štefan Banič (1870 – 1940); v roku 1913 zostrojil prvý použiteľný padák na princípe dáždznika, ktorý sa otváral sústavou niekoľkých pružín, jeho zostrojenie mu neprineslo bohatstvo ani slávu, žil v ústraní ako murársky majster a venoval sa ovocinárstvu

– pred dvadsiatimi rokmi povýšili farský Chrám sv. Egídia v Bardejove na Baziliku minor (2000)

25. novembra

– pred sto piatimi rokmi sa narodil spisovateľ Ján Okál (1915 – 1990); v rokoch 1939 – 1940 osvetový referent Matice slovenskej v Martine, od jari 1945 žil v emigrácii, v rokoch 1951 – 1956 pôsobil ako redaktor Slováka v Amerike, neskôr Literárneho almanachu Slováka v Amerike vo Whitingu a Bulletinu Svetového kongresu Slovákov

– pred sedemdesiatimi rokmi zomrel kňaz Ferdinand Juriga (1874 – 1950); začiatkom 20. storočia náš národný buditeľ, politik, publicista, svojrázny predstaviteľ slovenského národného hnutia v Uhorsku tých čias

26. novembra

– pred šesťdesiatimi rokmi sa narodil hokejista a tréner Milan Staš (1960); dvojnásobný majster Česko-Slovenska a účastník majstrovstiev sveta

– pred desiatimi rokmi zomrel spisovateľ Milan Ferko (1929 – 2010); prozaik, básnik, dramatik, autor literatúry pre deti a mládež a textár, brat novinárov Jozefa a Vladimíra Ferka, bývalý generálny riaditeľ sekcie štátneho jazyka a národného písomníctva na ministerstve kultúry

27. novembra

– pred sto tridsiatimi rokmi sa narodil spisovateľ Gustáv Adolf Bežo (1890 – 1952); jeden zo signatárov Martinskej deklarácie (1918); v rokoch 1922 – 1925 bol predsedom Slovenskej národnej strany

vydavatel.sk
SLOVAKIA ONLINE
.tasr.